

TRANSILVANIA

Anul LIII.

Nov.—Dec. 1922

Nr. 11—12.

Discursul de deschidere

rostit în ziua de Sân-Medru, 26 Octomvrie st. v. (8 Noemvrie st. n.) 1922, la adunarea generală a «Asociațiunii» în Sibiu

de

Dr. Vasile Sucișu,
vicepreședintele „Asociațiunii”.

Onorată Adunare Generală!

În anul acesta ar fi fost să ne întrunim în metropola Banatului, la Timișoara. Împrejurări neprevăzute altcum au determinat mersul lucrurilor, și acum iată-ne pentru a 11-a oară adunați în Sibiu, la leagănul «Asociațiunii» noastre.

În loc de o grandioasă manifestare a conștiinței naționale într'un oraș dela periferie, vom avea, de astădată, mai mult numai o adunare prietenească, în care cu dragoste frățească să chibzuim împreună, ce este de făcut pentru a asigura prosperarea însoțirii noastre și în viitor. Odată pornite lucrurile pe calea cea bună, ne putem gândi iarăși la manifestații de acelea, în legătură cu adunările noastre generale, cari prin strălucirea lor să întărească și să înalțe conștiința națională nu numai a fraților noștri dela periferii, ci și a celor de peste hotare.

În împrejurările de față nici că se putea alege un loc mai potrivit pentru consfătuirea noastră prietenească, decât însuși centrul societății noastre, orașul marilor sforțări spre mai bine ale unui Andreiu Șaguna, Iacob Bologa, Gheorghe Barițiu, Iosif Sterca-Șulușiu și Andreiu Bârseanu. Nicăiri nu putem avea atâtea sugestii folositoare și atâtea inspirațiuni îndreptătoare pentru bunul mers al societății noastre, ca aici în Sibiu.

Pare că-l aud pe marele mitropolit și întâiul președinte al «Asociațiunii» Andreiu Șaguna, care la cea dintâiu adunare ge-

nerală a societății noastre, ținută la 1861 în modestele încăperi de atunci ale seminarului teologic care li poartă numele, ne recomandă să ne aducem întotdeauna aminte de «bărbații români binemeritați» pentru literatura și cultura noastră națională. Eu, urmând acestei înțelepte povește, precum și bunului obicei de până acum, voiu aminti pe scurt, dupăcum ne îngăduie timpul și împrejurările date, despre cel mai binemeritat factor cultural al nostru din timpul din urmă, care a fost neuitatul nostru președinte: Andreiu Bârseanu.

Vieța și activitatea lui e un întreg program de acțiune culturală. De aceea vom stăruî îndeosebi asupra lor.

Născut dintr'o familie preoțească din Dârstele Brașovului, înainte cu 64 ani, el a crescut «cu prescură românească», precum însuși spunea, frământată cu frică de Dumnezeu și dragoste de neam. Insușirile acestea moștenite dela părinți s'au dezvoltat admirabil sub îngrijirea dascălilor nou înființatului liceu dela Brașov, și mai cu seamă sub îngrijirea unchiului său Dr. I. G. Meșotă, a cărui bibliotecă a moștenit-o, și căruia i-a păstrat o amintire din cele mai recunoscătoare toată vieța. Cele dintâi publicațiuni ale nepotului sunt cărțile de geografie și istorie, rămase în manuscris după unchiul său. Rar s'a întâmplat să ajungă o prețioasă moștenire culturală în mâini mai vrednice decât ale lui!

Stăpânit de sentimentele dragostei de neam, și-a croit el calea, pe care a pășit în vieța-i întreagă. Cu mintea-i luminată, ca și un profet a întrezărit el zilele mari, cari aveau să vină. «În cartea vecinicii scrie, că țări și neamuri vor pieri; iar mândra noastră Românie etern, etern va înflori», profetea el ca student universitar la Viena, în imnul compus pentru societatea «România Jună», și premiat de ea. Și noi, Ardelenii, cu lacrimi în ochi, izvorite din dorul întrupării idealului național, ascultăm acest imn, devenit acum al tuturor, când îl auzeam cântându-se de flăcăii noștri, plecați la războiu. După 30 ani el repetă această profecie, dar ținând seamă de poziția ce o ocupă, ca prezident al «Astrei» noastre, nu în baza vitalității poporului român și a slăbiciunii stăpânilor de pe atunci, ci în temeiul unității culturale, după care aveă să vină unitatea politică națională. Prin înființarea «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român», aveau să se împrăștie nouri, cari ne divizau cul-

tural, și avea să strălucească pentru toți astrul destinului nostru comun. «Pe cerul nostru înnorat stea mândră s'a ivit», — zicea el în «Irnul Astei» — «și iarăși s'a înviorat Apus și Răsărit». Aceleași idei, aceleași îmbărbătări și sugestii le preseră fostul nostru președinte și în celelalte poezii ale sale, începând dela cântecul nou «Un falnic glas» și până la poemul publicat de Academia Română «Grăiește Marea». Tot atâtea bucăți menite să intre în cărțile de școală pentru educația idealistă și naționalistă a tinerelor generații.

Că ce a fost Andreiu Bârseanu ca profesor al școalelor din Brașov timp de trei decenii și mai bine, pe lângă unele manuale școlare compuse de răposatul singur ori în colaborare cu alții, ne-o pot arăta colegii și elevii lui. Toți vedeau într'ânsul un părinte bun și povățuitor luminat. Toți se simt mândri, că l-au avut și au stat în apropiere de dânsul. Toți îi păstrează amintiri prețioase, răsplata cea mai mare ce o poate avea un profesor bun și un pedagog excelent.

Ce a fost el ca folclorist, care a strâns atâtea colinde, snoave, glume, povești și alte produse ale literaturii noastre populare și, în colaborare cu Dr. Ioan Urban Iarnik, a ales din miile de versuri populare culese de elevii școalelor din Blaj la îndemnul lui Ioan Micu Moldovanu acele minunate «Doine și strigături din Ardeal» — cea mai estetică culegere populară, alături de aceea a lui Vasile Alecsandri — aceasta o vor spune folcloriștii și etnografii de profesie. Noi constatăm numai, că această culegere a contribuit mai mult ca oricare altă colecție ardelenescă la recunoașterea Ardealului ca pământul clasic al doinelor și cântecelor populare.

Ce a fost ca popularizator științific, vor dovedi la timpul său cei chemați pe baza publicațiilor sale de această natură. («Călătoria lui Stanley prin Africa centrală», «Câteva observări cu privire la predarea studiului istoriei», și alte câteva discursuri și disertațiuni).

Ce a însemnat apoi pe tărâmul istoriografiei naționale cu admirabila sa «Istoria școalelor centrale române gr.-or. din Brașov», o lucrare cum nu avem alta, cu noua sa comunicare făcută în toamna an. 1921 la Academia Română privitor la controversata chestiune a catehismului luteran cunoscut sub titlul «Întrebarea creștinească» — pe care a isbutit să-o lămurească definitiv precum

și cu alte contribuții istorice ale sale, vor spune istoricii. — Asemenea vor arăta ei, și publiciștii de profesie, cât a muncit el ca redactor împreună cu profesorul brașovean Ioan Popea, la revista «Școala și familia», la «Gazeta Transilvaniei», în al cărei număr de Dumineca scria regulat, și mai pe urmă la însuși organul «Asociațiunii» noastre, la revista «Transilvania», întâiu în calitate de redactor interimar, pe urmă ca director.

Noi constatăm deocamdată în general, că și dacă activitatea lui manifestată în atâtea direcții, cantitativ nu se poate asemăna cu a altora mai productivi decât el, calitativ ea este foarte remarcabilă. Non multa, sed multum!

Dar sufletul său mare și bogat nu s'a mulțumit numai cu activitatea dintre cei patru pereți ai școlii, sau ai cabinetul său de lucru. El căută un cerc de activitate cu mult mai vast. L-a aflat în cadrele despărțământului Brașov al «Asociațiunii», al cărui director a fost din 1898 până în 1911.

El și-a dat seama ca puțini cărturari ai noștri, ce însemnată este munca pentru educarea masselor. El însuși spune în una din cuvântările sale, că oamenii noștri culți au datorie cu atât mai mare de-a veni în ajutorul fraților lor mai puțini luminați, cu cât mai bogat este capitalul lor de cunoștințe. Altfel toată știința lor va fi o avere moartă din punct de vedere național. Și cită cuvintele valorosului bărbat de școală Virgil Onițiu: «Un om foarte învățat, din a cărui învățătură nu profită nimeni nimic, nu se deosebește prin nimica de un om cu desăvârșire prost și neînvățat». De aceea a ținut să fructifice cât mai mult nu numai capitalul său de cunoștințe, ci și pe al tovarășilor săi. Puțini directori de despărțăminte au făcut atâta ispravă ca el în părțile brașovene prin conferențele luminoase ce ținea, prin serbările culturale ce organiza cu deosebită priecpere, serbări dela care obișnuia să ia și vederi interesante pe seama muzeului nostru central, mai departe prin bibliotecile ambulante introduse mai întâi de el în aceste părți. El nu lucră niciodată singur, ci «Unit în cuget și 'n simțiri» cu alții. De aici influența lui binefăcătoare asupra masselor. De aici și popularitatea indiscutabilă a însoțirii noastre. În discursul ce a rostit la adunarea generală din Brașov, pe care a prezidat-o întâia dată, în calitate de vicepreședinte, la 21 Sept. 1906, el putea să constate cu bucurie, pe urma sforțărilor făcute de dânsul, și

de tovarășii lui din acele părți, că: «Numele de «Asociațiune» nu mai este astăzi o vorbă fără înțeles înaintea omului nostru din popor, ci «Asociațiunea» este privită în cele mai multe părți ca o mamă bună, care caută să atragă la sinul său pe toții fii ei, și la care toți privesc cu încredere și iubire».

Cine a muncit și a stăruit atât de mult pentru prosperarea unei societăți, a fost vrednic să fie ridicat în fruntea ei. Geniul cel bun al acestei societăți a făcut ca înălțarea lui ca vicepreședinte al «Asociațiunii» să se întâmple în 1905 la Sibiu, cu ocaziunea memorabilă a inaugurării muzeului nostru central, iar cea de președinte în 1911, la Blaj, cu prilejul serbărilor noastre semicentenare.

Atât într'o calitate, cât și în cealaltă el a înțeles pe deplin și a căutat să îndeplinească cu toată conștiinciositatea îndatoririle grele împreunate cu demnitățile primite. Din aceste momente așa zicând, el nu mai trăia pentru sine, ci pentru «Astra» sa iubită. Toată munca, toată sollicitudinea lui eră pentru această însoțire. De aceea numele Andreiu Bârseanu va rămâne pentru totdeauna nedespărțit de acela al «Asociațiunii».

L-a onorat și s'a onorat, ce e drept, și Academia Română, alegându-l între nemuritorii săi membri, încă din 1907, după moartea lui Iosif Vulcan, dar fiindcă unde muncești mai mult, acolo ești mai ales, de aceea el rămâne, înainte de toate, al «Asociațiunii» noastre. Când zici Andreiu Bârseanu, zici: «Asociațiune».

N'am avut fericirea să asist la toate ședințele și adunările prezidate de el. Din acele, la cari am fost de față, m'am putut convinge despre tactul lui fin, despre dibăcia, cu care conducea debaterile, despre vioiciunea și interesul, cu care urmăria toate chestiunile.

Nu vom uita mai cu seamă arta cu care pregătea și conducea adunările noastre generale. Ca un adânc cunoscător al firii omenești el știa, că lucrurile de interes public, fiind vorbă de mulțime, se dobândesc prin cele de interes privat. Făcuți cum suntem, din trup și din suflet, sufletul nostru nu-și poate îndeplini lucrările sale fără mijlocirea simțurilor trupești, impresionate din afară. Și repețindu-se aceasta zilnic, ne-am obicinuit, ca lucrurile sensibile să aibă mai mare influență asupra noastră, decât cele abstracte, cele concrete să ne impresioneze mai mult,

decât cele de natură obștească. De aceea el totdeauna știa să afle ceva nou, ceva deosebit, ceva ce n'a mai fost până atunci, încât atrăgea din ce în ce mai multă lume, în jurul steagului desfășurat de dânsul: odată expoziții, alte dăți concursuri de coruri, conduite etnografice sau altfel de prestațiuni de interes pentru masse. Și dacă aceste prestațiuni aveau darul să înroleze mulțimea în jurul «Asociațiunii», ele erau în aceeași vreme un imbold în spre și mai bine al cărturarilor noștri. Dacă se poate aceasta, printruce nu și cealaltă?

Unde mai punem frumsețea și înțelepciunea cuvântărilor lui de deschidere, și a diferitelor lui povețe, cari erau tot atâtea puncte de orientare în viața noastră publică?! În unele lămurea rostul «Asociațiunii noastre», spunând ce e și ce nu este în stare să facă, ca la adunarea generală din Brașov în 1906. În altele privind dezvoltarea noastră națională, ca un crampeiu din evoluția universală, trăgea concluzii logice și firești pentru înaintarea noastră, ca la Bistrița în 1907. Câte odată vorbea cu însuflețire vrednică de spiritul său mare și pătrunzător despre glorioasa noastră origine latină, precum și despre rostul ființei noastre naționale, ca la Șimleul-Silvaniei, în 1908; de altă dată pomenind pe Șaguna arăta nu numai greutatea începutului, dar și mai ales așteptările mari și cadrele vaste fixate de urzitorii «Asociațiunii» pentru activitatea ei viitoare, ca la Sibiu în 1909. În unele cuvântări documentă îndreptățirea mișcărilor și aspirațiilor noastre naționale pentru folosul și orientarea noastră, dacă nu și pentru a străinilor, ca la Dej în 1910. În altele împletind trecutul «Astrei» cu acela al modestului nostru Blaj, desprindea din acest trecut firele conducătoare și dătătoare de viață ale însoțirii noastre, pentru a-i servi drept călăuze și în viitor, ca în adunarea jubilară dela Blaj, în 1911. Pomenind pe Barițiu cu prilejul desvălirii bustului său, arată necesitatea inexorabilă a timpului de-a organiza și pregăti temeinic atât moral, cât și material, țărâtimea noastră, ca la Sibiu în 1912. Constatând avântul luat de «Asociațiune» în timpul din urmă aducea mulțumirile cuvenite sprijinatorilor ei principali: preoților și învățătorilor, ca în cea din urmă adunare generală ținută înainte de războiu la Orăștie, în 1913. El totdeauna s'a inspirat și a grăit din adâncul sufletului național. De aceea au și avut aceste cuvântări măiestre ecouri puternice. Nu una dintre ele a fost tradusă și comentată mult și în presa străină.

Când va avea înlesnirile dorite, «Asociațiunea» noastră va tipări atât poeziile, cât și cuvântările și alte lucrări literare ale mult regretatului său președinte, fiind convinsă, că anevoie s'ar putea afla un titlu de glorie mai mare pentru dânsa, decât aceste publicațiuni.

Isbucnind în 1914 războiul mondial, mândra noastră sămănătură culturală părea cu totul culcată la pământ de viforul năpraznic. Mai ales din 1916 încoace, când reprezentanții celor două biserici naționale, precum și alți fruntași ai neamului erau internați, când orice mișcare și manifestare mai liberă erau înăbușite, atunci sabia lui Damocle părea că atârnă mai amenințătoare asupra «Asociațiunii» noastre. De trei ori a ajuns cauza ei înaintea consiliului de miniștrii maghiari. Înțelepciunii președintelui Bârseanu se datorește în rândul întâi, că ea a scăpat teafără din crâncenul războiu, ba și-a putut urmă, neobservată, pașnicile ei indeletniciri culturale: trimițând ostașilor noștri lectură întăritoare și mângăietoare de suflet în tranșee și spitale, culegând amintirile victimelor și eroilor acestui războiu, susținând cu jertfe aproape supraomenești școala civilă de fete — acum liceul de fete al statului — și publicând an de an raportul general pentru orientarea membrilor noștri despre lucrările ei.

Dupăce a trecut viforul războiului, tot el a fost, care a chemat la o nouă viață «Asociațiunea», croindu-i un plan de acțiune larg, demn de noua noastră patrie: România întregită. În adunarea generală din 10 și 11 Ianuarie 1920, ținută în Sibiiu dupăce s'a reconstituit comitetul, s'au pus baze federației cu «Liga» și alte societăți culturale surori. Adunarea generală din 17 și 18 Octombrie acelaș an, ținută pentru întâia dată la Oradea mare, a arătat lumii românești și străine de acolo o impozantă manifestare a culturii românești, proclamând totodată și o sumă de membri de onoare ai însoțirii noastre, atât dintre Români, cât și dintre străinii mai bine meritați pentru cauza noastră națională. Adunarea din vara trecută dela Sighetul-Marmației, onorată și cu prezența oaspeților englezi, reprezentanți ai societății de folclor din Anglia, Craigie și Wright, a trezit la nouă viață întreg Maramureșul. Și cine știe ce roade frumoase ar fi fost menită să aducă și adunarea generală din Timișoara, dacă soartea i-ar fi îngăduit să o poată

conduce?! Nici chiar în zilele din urmă când boala și bătrânețele îl slăbiseră de tot, el nu s'a cruțat, dovedind că în trupul său delicat, aproape șubred, se ascunde un suflet plin de viață, o energie neînfrântă. A rămas până în ultimul ceas la postul datoriei, murind ca un ostaș credincios, cu arma în mână.

Așa ni-se înfățișează în lineamente principalele vieța acestui om de minte, de inimă, și de literatură. Pentru a o caracteriza cu o singură frază, trebuie să recurgem la înțelepciunea celor vechi, cari spuneau gândindu-se la oameni, ca și el: «Recte vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere»! (A trăi corect, a nu jigni pe nimeni, a da fiecăruia ce este al său!)

Ce ne mai rămâne nouă de făcut?

Încă foarte mult! Programul acțiunii culturale a «Asociațiunii» noastre în multe privințe, este abia la începutul său. Și nu e mirare!

Pe steagul nostru stă scris «cultura poporului român». E vorba de «cultură», Onorată adunare generală, care nu poate fi fără de desrădăcinarea și plivirea buruienilor din sufletul omenesc, și fără de ocrotirea și îngrijirea calităților lui bune. Și Doamne, multe buruieni s'au mai ivit pe ogorul nostru, mai ales după războiu, și cât de anevoie se desvoaltă plantele nobile, în aceste timpuri neprielnice. Deci «Asociațiunea» noastră, care are ca deviză «cultura poporului român», și care, după înțeleptele-i statute (statute § 4) nu poate face nici politică și nici chestie confesională, datorare este, înainte de toate, să se silească, pe cât poate, să smulgă din inimile fiilor aceleiași mame toate pasiunile repulsive, înlocuindu-le cu cele afective. Atunci se vor adevăra și pe acest teren cuvintele ilustruului ei președinte, Andreiu Bârseanu: «Pe cerul nostru înorat stea mândră s'a ivit, și iarăși s'a înviorat Apus și Răsărit»!

Pregătind astfel terenul, și paralel cu aceasta lucrare, ea va trebui să înceapă o muncă pozitivă, și mai intensivă.

Despărțăminte și agenturi nouă trebuie create! Până acum avem 96 despărțăminte și aproape 2000 agenturi. Ar fi de dorit, să fie tot atâtea despărțăminte, câte administrații de plasă sunt, și tot atâtea agenturi, câte comune românești avem. Multora dintre organizațiile vechi trebuie să li-se insuflă viață nouă! Să nu aștepte nimeni în despărțăminte să vină cineva dela

centru să-i organizeze și să muncească. În baza statutelor și regulamentelor noastre vechi, probate prin o experiență de 6 decenii și mai bine, ori unde se pot alcătui și conduce organizații culturale model, în cadrele însoțirii noastre. Se cere însă ca toți membrii noștri din despărțăminte să-și facă datoria.

Casa națională din localitate, cu muzeul și biblioteca ei centrală trebuie întregită, fiindcă colecțiile de cărți, de reviste, de obiecte de muzeu s'au sporit atât de mult, încât nu mai încap în apartamentele de până acum. Singur numai pânzele și schițele mult regretatului nostru pictor, Octavian Smigelschi, o adevărată comoară și mândrie națională, ne-a ocupat întreagă sala festivă. E și o datorie de onoare pentru neamul nostru, să desvoalte și să întregească din ce în ce mai mult și mai potrivit cu cerințele timpului așezământul acesta cultural, din care s'a revărsat atâta bine în timpuri grele.

Asemenea case cu biblioteci și muzee regionale, cari să fie oglindă fidelă sub toate raporturile (istoric, geografic, etnografic, științific-natural, cultural, industrial, economic, etc.), trebuie înființate și în alte regiuni. Țara întreagă trebuie presărată cu asemenea așezăminte de mare preț, nu numai pentru conservarea comorilor culturale, ci și pentru sporirea lor cu altele nouă, și pentruca să putem arăta străinilor cari ne vizitează, că și noi am fost, suntem și vrem să fim cineva. Mă gândesc nu numai la casele naționale regionale, proiectate în centrele mai mari, ci și la casele naționale sătești, cari încă sunt menite să aibă o influență binefăcătoare.

Cursurile pentru analfabeți, cari înainte de războiu au dat unele rezultate îmbucurătoare, trebuie reluate cu mai mult zel și pricepere. E o rușine ca noi, elementul conducător și susținător al acestui stat să dăm cel mai mare procent de analfabeți. Frații mai mari și cu mai multă învățătură trebuie să vină în ajutorul fraților mai mici și mai neajutorați, arătându-le lumina cărții și a bunelor învățături.

Trebuie sporit numărul membrilor și întreținut cel mai viu contact cu ei. Dacă dela sute și mii am ajuns acum la cifra frumoasă de peste 10.000 membri, nu trebuie să ne oprim aici! Dela zeci de mii trebuie să ne ridicăm la sute de mii, ba cu timpul chiar și la milioane! Să nu rămână în țara aceasta nici un om de seamă, care să nu simtă că e o datorie și mândrie

deosebită a te numără între membri «Asociațiunii», și a sprijini din toate puterile mărețele ei scopuri culturale. Am văzut cu ochii, că prin anii 1870, cel puțin la despărțământul Blaj, chiar și străinii erau înscrși între membrii «Asociațiunii». E cu putință oare, să rămână afară de organizația ei fii de-ai neamului nostru?

Trebue întărite publicațiile existente ale «Asociațiunii», și răspândite în cercuri tot mai largi. Mare pagubă, că vechea noastră revistă «Transilvania», deși reorganizată potrivit cu împrejurările schimbate, deși sprijinită de o seamă de scriitori distinși, deși mai ieftină, decât oricare revistă literară și științifică, ea totuși nu se bucură de o răspândire mai largă în publicul nostru, precum ar merită. Asemenea și biblioteca poporală a «Asociațiunii», care a tipărit atâtea lucruri frumoase și folositoare poporului nostru, trebue sprijinită cu abonamente, ca să ajungă din nou tirajul avut înainte de războiu (13—15,000 exemplare). În timpul mai nou biblioteca «Astra» a publicat câteva lucrări de mare interes, în rândul întâiu pentru intelectualii noștri, din peana d-lor Sextil Pușcariu, Nicolae Iorga, I. Georgescu, St. Meteș, N. Oancea, Ing. Fr. Neugebauer și alții. Nici aceste publicații n'au putut fi scoase într'un număr mai mare de 3000 exemplare, din lipsă de interes.

În timpuri de materialism cras, ca al nostru, trebue folosite armele cele mai convingătoare ale graiului viu, pentru trezirea maselor, prin conferențe, prelegeri, cursuri sistematice, universități populare, etc., spre a dovedi lumii din nou, că nu numai cu pâne trăiește omul.

Aici e, în sfârșit, problema problemelor: loteria noastră culturală, care, dacă va isbuti — și trebue să isbutească! — va asigura multe din scopurile «Asociațiunii» pentru vreme îndelungată.

Să nu uităm însă, că toate acestea și altele ca acestea nu se vor putea face, decât cu puteri unite, în dragoste frățească, și cu sincer ajutor împrumutat, ținând cu sfințenie la principiile și practica de până acum a înaintașilor noștri.

La una din adunările noastre generale a spus Mitropolitul Șaguna memorabilele cuvinte: «Ne-am adunat în caritate, ne despărțim în caritate». Va să zică: În dragoste, în bună înțelegere frățească, nu în ură, în ceartă, în zavistie, care strică

totul. Apoi adaugă: «Dea Dumnezeu, ca până la capătul veacului să fie tot așa!»

Asemenea urare a făcut societății noastre și întâiul ei vicepreședinte, Timoteiu Cipariu, spunând, cu o variație a cuvintelor lui Șaguna: «Dea cerul, ca, precum suntem de-un sânge, toți ne-am îndulcit la sinul mamei noastre cu aceleași dulci cuvinte, toți ne numim frați, — oricât ne despart munții și văile, și oricât ne împart stările politice și confesiunile religioase, tot numai una să fim, o națiune, o limbă, o literatură. Și dacă pe alt câmp Românul e tăiat în bucăți, și purcede pe căi diferite, uneori cu totul contrarii, dar cel puțin în literatură, în pașii către cultură numai un corp și numai un suflet să fie. Atunci orice despărțiri politice, sociale și religioase ne vor tăia de-o-altă, dar spiritul națiunii și geniul român va întinde aripile sale peste toți fiii lui Traian, și ne va țineă legați întru legăturile păcii, frăției și unității naționale. Așa să fie întru toți vecii. Amin».

În aceste vremuri de neînțelegere între frați, noi, cei grupați în jurul «Asociațiunii», cari în trecutul nostru acoperisem cu vălul uitării punctele, cari ne despărțeau, și cu frățescă dragoste căutasem punctele, cari ne uneau, și prin solidaritatea noastră isbutisem să ne conservăm, și putusem da dovadă de sporul făcut, să umblăm și în viitor pe cărarea bătută. Să dăm pildă de frățescă înțelegere, ca iarăși să se învioreze Apus și Răsărit.

Călăuzit de aceste sentimente, și invocând spiritele mari ale altor vremi, declar a 11-a adunare generală a «Asociațiunii» ținută aici în Sibiu, deschisă.

Dă servilor tăi, de orice categorie, considerația ce ești dator să porți ființei omenești în general. Nu uită că ei sunt de aceeași origină ca și tine, se bucură de acelaș soare, respiră de acelaș aer, trăiesc și mor ca și tine.

*

Când cineva te ofensează, amintește-ți îndată că nu e cu putință să nu existe și oameni lipsiți de bun simț. E de datoria ta, de om bine crescut, ca prin bunătate și cuvinte bine cumpanite, să-l faci să înțeleagă că e greșit, dar în nici un caz să nu răspunzi cu aceleași argumente.

Sărmană zburătoare.

*Sărmană zburătoare plângi,
De jale inima îți frângi
Pe ramură de liliac.
Îți tângui cel din urmă ceas,
De stolul dus tu ai rămas,
Cum să te-alint ca să te 'mpac?*

*Furtuni de nori din zare vin
Intunecă tot ce-i senin,
Rămân pădurile pustii.
Aștepti cu ochii duși în gol
Doar va mai trece un alt stol
Pe urma lui ca să te ții.*

*Vai, stolul care te-a lăsat
Fu cel din urmă stol plecat
De-aici, din țară dela noi.
Cu tine ramurile plâng,
Se tot frământă și se frâng
De vânturi aspre și de ploii.*

*Așa cum plângi pe ram stingher
Cu ochii țintă către cer
Nimic de n'ai în lume drag,
Te-aseamăn pasere țipând
Cu inima de om plângând
Rămas pe drumul lui pribeag.*

Volbură Poiană.

---

*Cu cât munca ce exercită un om în folosul societății pare
mai înjositoare, cu cât se cuvine să-l respectăm, fiindcă felul
muncei lui ne dă siguranța și igiena vieții.*

*Neîncetat comitem greșala de a crede că numai ceea ce
procurăm cu bani ne costă, și că ceea ce plătim cu liniștea, dem-
nitatea sau independența persoanei noastre, nu costă nimic.*

Activitatea Consiliului Național din Sibiiu.

— Un memoriu. —

Domnule Prefect!

Urmând ordinul dlui Șef al Resortului de interne, Nrul 522 din 6 Februarie a. c. am onoare a înainta următorul raport despre lucrările și administrația de mijloace materiale a Consiliului național din orașul și județul Sibiiu, în fruntea căreia am avut cinstea a funcționa dela înființarea sa până la disolvarea, urmată în Februarie a. c.

Aș fi prezentat mai curând acest raport, dacă n'aș fi fost împedecat până acum de diferitele lucrări, la care am fost chemat a lua parte.

I. Consiliul nostru național a fost ales în întrunirea intelectualilor români din Sibiiu din 30 Octomvrie n. 1918, în zilele agitate, care au premers mișcării revoluționare dela începutul luni următoare. El constă la început din 10 membri și a fost mărit după aceea la 20, iar mai târziu la 25 membri, toți cu locuința în Sibiiu.

De prezident a fost ales subscrisul, iar ca secretari au funcționat, până la așezarea Consiliului Dirigent în Sibiiu, dnii Dr. Silviu Dragomir și Dr. I. Broșu, rămânând de aici înainte toate lucrările de biurou în sarcina prezidentului. De cassier a fost ales dl profesor Dr. Nicolae Bălan.

Lucrările mai însemnate ale Consiliului nostru au fost următoarele:

1. Indată după constituire, în 1 Noemvrie n. a dat un manifest tipărit către popor, în care-i aduce la cunoștință hotărârea Comitetului executiv al partidului nostru național din 12 Octomvrie și-l îndeamnă a da ascultare numai acestui Comitet și a aștepta hotărârile Adunării naționale.

2. În vederea turburărilor întâmplăte în primele zile ale lui Noemvrie și pentru păstrarea ordinii și apărării vieții și averii cetățenilor, a luat în ziua de 4 Noemvrie inițiativa pentru înființarea unei Legiuni de gardiști voluntari, al cărei început s'a făcut aici, în Sibiiu, și care aveà să-și extindă ramificațiunile sale în toată regiunea din jurul Sibiiului. De conducător al noiei Legiuni s'a ales dl maior-auditor Valer Liuba,

având de ajutor pe dl căpitan în rezervă Dr. George Măcelariu. Legiunea a avut dela început organizație, conducere și administrație cu totul independentă, stând în legătură cu Consiliul numai în acțiunea de pacificare și de susținerea ordinii în oraș și în provincie.

3. În 9 Noemvrie n., când turburările urmau a se propaga din comună în comună, având ca rezultat atacarea și distrugerea multor averi, ba în două-trei cazuri cerând ca jertfă chiar și vieți omenești se adresă un nou manifest, mai pe larg, către popor, în care acesta e îndemnat să-și înființeze sfaturi naționale comunale, precum și cete de gardiști după modelul celor din Sibiiu, și totodată să păstreze și liniștea, și să respecte averea, viața și onoarea ori și cui, fără deosebire de limbă și de lege. — Acest manifest, tipărit în 1000 exemplare, se distribuie în toate comunele din județ și din regiunile învecinate, de oameni trimiși anume din partea Consiliului pentru pacificarea comunelor.

4. Pentru domolirea turburărilor și pentru organizarea cetelor de gardiști în diferitele comune din județ și din împrejurime, s'au trimis, cu trăsura sau cu automobilul la fața locului misiuni compuse din membri ai Consiliului și din oficeri ai nou înființatei Legiuni. Aceste misiuni au organizat Sfaturi naționale și Cete de legionari în 85 comune din județele: Sibiiu, Făgăraș, Târnava-mare și Alba-Inferioară, — sfaturi și cete, care au stat în legătură cu centrul până la desființarea Legiunilor.

5. Consiliul a dat mână de ajutor Legiunii în eluțarea independenței sale față cu tendințele de contopire ale celorlalte organizațiuni similare din oraș și din provincie.

6. Când trupele germane din armata generalului Mackensen veniră și se așezară în Sibiiu și în alte comune din împrejurime, Consiliul, împreună cu Legiunea, își dădură toate silințele, să *apere populațiunea noastră de vexațiuni și de rechiziționări apăsătoare, intervenind totodată și în favorul populațiunei năpăstuite din vechiul Regat.*

7. La rugarea funcționarilor dela liniile ferate, și mai târziu și dela poștă și telegraf, Consiliul luă măsuri pentru ocrotirea acestor întocmiri și a personalului lor, tipărind spre distribuire «Inștiințarea» dta 14/27 Noemvrie 1918 scoasă în 1000 exemplare și fășiile de ocrotire, în număr de 2000, și mai târziu, pentru poștă și telegraf, 200 exemplare.

8. Tot pentru liniștirea poporului și pentru reintroducerea bunei rânduieli, în deosebi pentru ocrotirea notarilor și a altor funcționari comunali, rău văzuți și în multe locuri alungați din funcțiunile lor, s'a tipărit manifestul «Cătră Români din comitatul Sibiiului», distribuit prin organele administrative.

9. Pentru susținerea în funcțiune a mijloacelor de comunicațiune Consiliul a intervenit în mai multe cazuri, astfel la Veștem, Aciliu, Cacova, Podul-Oltului etc.

10. S'au susținut legăturile neapărat de lipsă cu celelalte Consilii-naționale din oraș, anume cu cel săsesc, unguresc și evreiesc, luându-se, unde se ivea necesitatea și unde eră cu putință, măsuri de acord.

11. S'au luat măsurile de lipsă pentru reprezentarea județului nostru la Marea Adunare națională din Alba-Iulia, ținută în ziua de 1 Decemvrie n. 1918, și totodată în vederea acestei adunări s'a tipărit în 1000 exemplare, s'a distribuit și s'a subscris de mii de Români și Române declarație «Hotărârea noastră».

12. În 4 Decemvrie n. 1918 Consiliul nostru a intervenit pe lângă celelalte Consilii din oraș și pe lângă Reprezentanțele celorlalte garde, *să nu se mai înstrăineze obiectele din magazinele militare, ci să se păstreze pentru armata română, a cărei sosire se așteptă.*

13. De asemenea Consiliul, împreună cu Comandantul Legiunei, a intervenit pe lângă Magistratul din loc și pe lângă Reprezentanța Gardelor pentru cedarea clădirei fostei Comande militare pe seama Consiliului nostru dirigent, care avea să se așeze în Sibiiu.

14. Consiliul a luat, mai departe, parte activă la primirea trupelor române, ce au trecut și s'au așezat în orașul nostru, precum și la primirea misiunilor militare franceze, ce au onorat Sibiiul cu prezența lor.

În deosebi relevez participarea la primirea Comandantului Armatei Române din Transilvania, General Moșoiu, întâmplată în ziua de 26 Decemvrie n. 1918, și la primirea ilustrului General francez Berthelot, din 1 Ianuarie 1919, urmată de memorabilul conduct etnografic din 2 Ianuarie acelaș an.

15. A întemeiat, mai departe, banchetul din 13/26 Ianuarie, dat în onoarea Oficerilor români de peste Munți și a Consiliului nostru Dirigent.

16. A executat ordinele Resortului de agricultură și comerț, cu privire la transportul și desfacerea mărfurilor, al Resortului de alimentare cu privire la recomandarea unei persoane potrivite spre a fi numită comisar de alimentare pentru județul Sibiu, și al Resortului de organizare relativ la statistica intelectualilor și la recomandarea câtor-va țărani fruntași, cari să fie cooptați în Marele Sfat național.

17. A intervenit în numeroase cazuri, în care a fost reclamat ajutorul său de comune sau de particulari.

18. A susținut legătură cu Comitetul executiv al Partidului nostru național, trimițând în două rânduri curieri speciali la Arad (pe dnii Dr. S. Dragomir și inginer Leo Bohățel) și totodată a trimis în misiune specială la Iași pe dl Dr. Nicolae Bălan, împreună cu căpitanul Precup, cari au dus peste Munți și au adus de acolo cele dintâi informațiuni pozitive despre relațiunile militare și politice, stabilind astfel unitatea de acțiune atât de necesară.

19. Dela Legiunea înființată de el, Comitetul nostru a trimis din depozitele militare de aici 1 vagon de medicamente la București și o cantitate reclamată pentru județul Vâlcea din Regat; totodată a înlesnit procurarea pe seama Regatului a unei cantități însemnate de material pentru telegraf și telefon.

20. Consiliul nostru a contribuit, prin îndemnuri în scris și prin oameni trimiși la fața locului, la organizarea național-politică din județele Făgăraș și Târnava-mare.

II. Cât privește administrația de mijloace materiale a Consiliului, ea a fost simplă. Spese au fost în genere foarte puține, prin faptul, că toate organale și-au îndeplinit lucrările lor absolut gratuit; remunerațiuni, sau mai bine zis, rebonificări de spese s'au dat numai curierilor trimiși anume la Arad, ca să ducă și să aducă informațiuni dela Comitetul partidului național (dlor Dr. Silviu Dragomir și inginer Leo Bohățel). Localul de întrunire a Consiliului, împreună cu luminat, încălzit și cu materialul de scris necesar, le-au pus la dispozițiune «Asociațiunea». Spesele de corespondență le-a purtat dela sine presidentul, afară de două telegrame, care au costat K 6'48. Afară de aceea s'au mai spesat pentru tipărituri, cum arată nota Tipografiei arhidiecezane din loc, suma de K 448'20; iară la înființarea Legiunei au fost cheltuielile de K 500.—

Cu totul s'a spesat, în tot timpul cât a funcționat Consiliul, suma de K 1,504.68.

Spesele acestea s'au acoperit din contribuiri benevole, administrate de dl Dr. Nicolae Bălan, în suma de K 1,350.—, — precum și în suma de K 916.— cruțată la întocmirea trenului special pentru adunarea dela Alba-Iulia din 1 Decembrie 1919 și depusă la instit. «Albina» din loc în libelul Nrul 44,971 din 1918.

Venitele au fost cu totul K 2,267.98, din care subtrăgându-se spesele K 1,504.68, rămâne un *sald de K 763.30* depuse la «Albina» în libelul numit mai sus și care se va distribui în trei părți egale, de câte K 254.43: *a)* la colecta pentru ridicarea unui monument în amintirea ostașilor căzuți în luptele dela Orlat, din toamna anului 1916; *b)* la colecta în favorul jertfelor liniei de demarcație, și *c)* «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român», ca rebonificare pentru spesele de luminat, încălzit și pentru materialul de scris.

Alătur la acest raport, pe lângă actele justificate despre venite și cheltuieli, și o consemnare a membrilor Consiliului acum disolvat, precum și câte un exemplar din tipăriturile, de care s'a făcut amintire mai sus, cu rugarea, să binevoiți a le examina și apoi să aveți bunătatea a referă dlui Șef al Resorțului, conform ordinului citat la începutul dărei mele de seamă.

Sibiiu, 3 Aprilie 1919.

Andreiu Bârseanu m. p.,
fost president al Consiliului național român
din orașul și județul Sibiiu.

Glas din Ardeal

la 2/15 Octombrie 1922.

*Veniți acum în sunet de fanfară
Să prăznuim triumful unui vis
Și să mărim virtutea legendară
A* Regelui desrobitor de țară
Ce porțile 'nvierii ne-a deschis!*

*Azi România-i templu de 'nălțare
Și Alba-Iulia măreț altar,*

*La care cântece de sărbătoare
Și Imnuri de slăvire — sus spre zare
In tunete de salve — s'aduc dar.*

*Azi umbrele Strămoșilor coboară
Și duhuri de Martiri și de Eroi
Ce și-au jertfit vieța pentru țară
Cu dragostea lor sfântă ne 'mpresoară
Și fericiți — se bucură cu noi.*

*Azi Neamul Românesc — urmând o lege —
Când soarele străluce mândru 'n zări
Se 'nchină cu credință unui Rege
Ce-a suferit cu el pe căi' pribege
In grele vremi de grele încercări...*

*Incununat cu lauri de izbândă
El urcă gloriosul tron cu drept.
Ardealul desrobît în laude-l cântă
Că a 'mplinit chemare grea și sfântă
De Rege iubitor și înțelept.*

*Ostașii Săi duc steag de biruință
Pe-acest pământ cu sânge scump sfințit,
Eliberat din jug de suferință
Cu dragoste de trate și credință
Și cu nespuse jertfe răsplătit...*

*Veniți să-l împletim ghirlande 'n cale
S'așternem flori în drumu-l strălucit!
Altar să ridicăm iubirei Sale
Și să-L întîmpinăm cu osanale,
Că noi luptând — prin El am biruit!*

*Pe fruntea Sa întâi se strălucească
Coroana intregitei României!
Sus deci Coroana Românească!
Onoare Ei și salve! — Să trăiască
Viteazul Rege Ferdinand întâi!*

Aurelia Popa.

Reforma agrară în România

de Vasile Stoica.

Înainte de războiu România era cunoscută ca una din importante țări agricole ale Europei și în aceeași vreme ale lumii întregi. Exportul său de cereale era inferior numai exportului Rusiei și Canadei și întrecea pe al Statelor-Unite. Era astfel a treia țară exportatoare de cereale din lume, deși suprafața ei nu era decât 137,903 Km. pătrați.

În urma războiului hotarele României au fost complet schimbate. Unirea Transilvaniei, Banatului, Bucovinei și Basarabiei cu Vechiul Regat au ridicat suprafața României la 294,244 Km. pătrați. Caracterul ei de țară agricolă însă nu s'a schimbat. Dacă în Transilvania este o industrie înfloritoare în Basarabia industria lipsește cu totul și în locul ei este o agricultură mai productivă. Încă multă vreme agricultura va fi principalul izvor de bogăție a țării.

Repartiția pământului înainte de marele războiu era în toate provinciile României actuale deopotrivă de nedreaptă. Populația rurală, producătoare de cereale, care alcătuește 80% din totalul locuitorilor țării, nu stăpâniă nici jumătate din suprafața arabilă. Faptul acesta trezise nemulțumiri în repețite rânduri și de aceea guvernele românești, atât în decursul războiului cât și de la războiu până astăzi, au introdus reforme radicale, cari au schimbat complet distribuția pământului, trecând câmpurile în mâna celor ce le lucrează. Prin Decretele-Legi No. 3697 și No. 3791 din 1918, No. 3871 și No. 3911 din 1919, și prin Legile de Reformă Agrară votate de către Parlament în Iulie 1921, marea problemă a proprietății agrare în România a primit o soluție, dacă nu definitivă, în orice caz satisfăcătoare pentru multă vreme.

La temelia acestor legi stă principiul că pământul este un teren de plasare a activității directe și deci trebuie trecut în mâna celor ce-l cultivă. Adoptarea acestui just principiu e și mai necesară într'o țară cu 80% populație agricolă, din care în urma dezvoltării istorice jumătate era o necăjită țărănime proletară.

Din motive de practicitate nu s'a creat o singură lege unitară de reformă agrară pentru întreg regatul, ci după adop-

țarea unor principii fundamentale în ce privește exproprierea, loturile de distribuit țăranilor, despăgubirile cuvenite proprietarilor expropriați și metodele de plată, s'au creat legi distincte pentru Vechiul Regat, pentru Transilvania și Banat, pentru Bucovina și pentru Basarabia, între cari însă deosebiriile nu sunt decât de amănunt, conformându-se împrejurărilor locale ale fiecărei provincii. Poate se va părea că anumite dispoziții ale acestor legi, în special ale celor din Transilvania, Banat și Basarabia sunt prea radicale și reduc prea mult proprietatea mare. Trebuie ținut însă în minte faptul că atât Transilvania și Banatul cât și Basarabia au trecut prin mișcări revoluționare de caracter nu numai național ci și social, și că reforma agrară în condițiile din lege a fost una dintre importanțele dispoziții cari au restabilit pacea socială.

In Vechiul Regat.

Invaziile și ocupațiile turcești, rusești și austriace, amănințările continue ale unor puteri interesate, diferitele împrejurări grele istorice în mijlocul cărora s'a scurs până în anii din urmă vieța Vechiului Regat Român, au împiedicat în decursul secolului al XIX-lea orice reformă socială importantă în România și a prelungit sistemul de proprietate latifundiară cu toate urmările și tradițiile lui feudale, până la începutul marelui războiu. În mai multe rânduri țăranimea lipsită de pământ a izbucnit în revolte deschise, dintre cari cea din 1907 a cuprins aproape întreaga țară și a putut fi potolită numai cu jertfe dureroase. Reformele aduse în decursul ultimilor 60 de ani erau numai remedii momentane; ele nu rezolvau pentru un timp mai îndelungat problema. Trebuie să se aducă o reformă radicală.

Intr'adevăr în 1916 situația eră următoarea:

I. Proprietatea până la 100 ha.

Mica proprietate până la 10 ha.	3.319,695 ha.
Proprietatea dela 10 la 50 ha.	695,963 „
Proprietatea dela 50 la 100 ha.	165,000 „
Islaz comunal vândut până la 1916	179,557 „
Loturi vândute de Casa Rurală până la 1916	19.568 „
Total	<u>4.379,783 ha.</u>

II. Proprietatea peste 100 ha.

Proprietatea peste 100 ha. aparținând Statului, Co-	
roanei, persoanelor morale și particularilor	3.545,227 ha.
Pământ inundabil aproximativ	460.000 „
Total	4.005,227 ha.

Total general al pământului agricol din Vechiul Regat . . . . . 8.385,000 ha.

Proprietatea peste 100 ha aparține la 5385 proprietari. Aceștia însă formau abia 0,64% din populațiunea agricolă a țării, pe când agricultorii cu proprietăți sub 10 ha. sau lucrătorii agricoli fără proprietăți formau 95,40%, iar cei cu proprietăți între 10 și 100 ha. erau un număr disparent de abia 3,96%. Avem deci ciudata situație că:

0,64% din populația agricolă stăpâneau 48% din solul agricol iar 95,40% „ „ „ „ 39 $\frac{1}{2}$ % „ „ „

Astfel pe când unii mari proprietari aveau moșii mai mari de 5,000 ha. marea majoritate a populațiunii rurale nu avea decât 1—2 hectare, sau nu avea pământ de loc.

Această situație se putea remedia numai printr'o reformă radicală. Pentru această reformă trebuia însă modificat articolul 19 din Constituția țării, care declară că proprietatea e sacră și inviolabilă. Spre acest scop fu convocată Adunarea Constituantă din 1914. Răsboiul care a fost deslănțuit pe neașteptate a împiedecat însă înfăptuirea imediată a scopului acestei adunări. Îndată după intrarea României în răsboiu chestiunea reformei agrare deveni întâia preocupare a oamenilor de stat ai țării. Insuși M. S. Regele luă conducerea în această privință. În 22 Martie 1917, în zilele cele mai tragice ale răsboiului în manifestul său M. S. grăia astfel către soldații de pe front:

«Vouă fiilor de țărani cari ați apărut cu brațul și pieptul vostru pământul unde v'ați născut și unde ați crescut, Vă spun Eu Regele Vostru, ca pe lângă răsplata cea mare a isbânzii care va asigura fiecăruia recunoștința neamului nostru întreg, ați câștigat totdeodată dreptul de a stăpâni într'o măsură mai largă pământul pe care v'ați luptat... Vi se va da pământ. Eu Regele Vostru voi fi întâiul a da pilda. Vi se va da și o largă participare la treburile Statului.»

Cu puține zile după acest manifest, Parlamentul Român din Iași modifică articolul 19 din Constituție decretând expo-

prierea «pentru motive de utilitate națională» a 2.000,000 hectare din proprietatea particulară. Idată ce trupele puterilor centrale au fost alungate din țară, Guvernul a și luat dispozițiile pentru îndeplinirea acestei deciziuni a Parlamentului. În 16 Decembrie 1918 fu promulgat Decretul-Lege No. 3,697 (Decretul-Lege Duca) și operațiile începură fără întârziere. Decretul autoriză exproprierea totală a proprietăților absentiștilor și străinilor, exproprierea întregului pământ cultivabil din moșiile Statului, ale Coroanei, ale persoanelor morale și a 2 milioane de hectare din pământul cultivabil al proprietăților particulare în care aveă să fie cuprins și al absentiștilor. S'a expropriat pe baza acestui decret, spre a fi împărțite țărânimii:

Pământ dela Stat, domeniilor Coroanei, persoanelor morale, instituțiilor	580,926·23 ha.
Pământ de al străinilor	90,115— „
Pământ cultivabil de pe moșiile particulare inclusiv pământul absentiștilor	<u>1.553,547·27 „</u>
Total	2.224,588·50 ha.

Decretul-Lege Duca a fost ratificat de Parlament și dispozițiile lui au fost completate prin Legea din 14 Iulie 1921, care astfel fixează în mod definitiv situațiunea proprietății noastre agrare.

Conform acestei Legi din proprietatea particulară se expropriază întreaga suprafață de 2.000,000 prevăzută prin articolul 19 modificat al Constituției. Cum în baza Decretului-Lege No. 3697, s'au expropriat din proprietățile de această categorie 1.553,547 ha., după promulgarea Legii din 14 Iulie 1921, s'au luat măsuri să se exproprieze și restul de 450,000 ha.

Proprietățile mari dintre cari înainte de războiu multe treceau de 5,000 ha. au fost astfel reduse, după categorii:

În regiunile muntoase la 100 ha.; în regiunile cu populațiunea deasă la 200 de ha., în regiuni cu populațiune mijlocie la 300 ha., iar în regiuni cu populațiune rară la 500 ha. cel mult. Pentru moșiile particulare cultivate prin arendași maximul inexpropriabil e după regiune 100, 150, 200 și 250 ha. Moșiile cari zece ani de-a rândul (23 Aprilie 1910—24 Aprilie 1920 inclusiv) au fost date în arendă, sunt expropriate în întregime, ca și pământul străinilor și al absentiștilor.

Tot acest pământ expropriat, devenit prin expropriere proprietatea Statului, se trece, pe lângă prețurile fixate în Lege, în mâna țăranilor și anume: în loturi de câte 5 ha. pentru țăranii cari n'au nimic, în loturi de completare până la 5 ha. pentru țăranii cari au mai puțin de 5 ha., și în loturi de 7 ha. pentru țăranii cari se vor coloniza în regiunile cu populația rară. Din acelaș pământ expropriat se constituiesc și islazurile necesare. Având în vedere că marea proprietate întrebuițată metode mai moderne de agricultură și astfel eră un fel de școală pentru populația noastră rurală, spre a putea da și în viitor satelor noastre îndrumări de agricultură rațională, o întindere de 30,000 ha. din diferitele părți ale țării împărțită în loturi de 10—15 ha., se vinde unor agricultori pricepuți, pentru formarea de ferme model și ferme demonstrative cari să servească de indemn și călăuză pentru o cultivare intensivă a pământului.

Subsolul terenului expropriat și apoi vândut țăranimei rămâne proprietatea statului. Subsolul terenului expropriat pentru imașuri în regiunea dealurilor și muntșilor rămâne vechiului proprietar.

Situația proprietății agrare în urma aplicării acestei legi e următoarea:

I. Proprietatea până la 100 ha.

Suprafața acestei proprietăți în 1916	4.379,773 ha.
Suprafața adăugată prin expropriere pe baza decretului lege Duca	2.224,587 „
Suprafața expropriată pentru pășunile comunale	370,000 „
Pământ cultivabil expropriat în 1921—22	293,449 „
Pământ vândut țăranilor prin bună învoială în 1916—1921	100 000 „
Total	<u>7.367,809 ha.</u>

II. Proprietatea peste 100 ha.

Pământ cultivabil pentru agricultura proprietății mari	577,191 „
Pășuni și teren scutit de expropriere, rămas particularilor	100,000 „
Pământ inundabil, aparținând în mare parte statului și societăților morale	340,000 „
Total	<u>1.017,191 ha.</u>

Proprietatea mare care în 1916 era de 4.005,227 ha. a pierdut 2.978,036 ha. Din această suprafață 220,000 ha. o formează noile islazuri și 30,000 ha. fermele model și loturile demonstrative. Tot restul de 2.272,036 ha. trece în mâna micilor agricultori rurali cu proprietăți sub 5 ha. Suprafața proprietății mari care în 1916 cuprinde 48% din pământul cultivabil al țării, se reduce la numai 8%, iar cea a proprietății mici de sub 10 ha. care în 1916 cuprinde numai 39 $\frac{1}{2}$ % din pământul cultivabil se ridică la 79% între ele rămânând o proprietate mijlocie (10—100 ha.) cuprinzând aproximativ 13% din pământul de agricultură.

Prețul pământului expropriat se stabilește conform valorii locale rentabilității; el însă nu se va putea trece de suma arândii stabilită de stat în 1916 pentru perioada 1917—1922 înmulțită cu 40.

Plata acestui preț către foștii proprietari se face de către stat în titluri de rentă pe 50 de ani, cu dobândă de 5%. Dacă foștii proprietari sunt persoane morale, această rentă nu va fi amortizabilă, ci perpetuă.

Plata prețului loturilor distribuite țărănimii se face de aceasta către stat. Acest preț însă nu va putea fi mai mare decât prețul de arândă regională stabilită în 1916 înmulțit cu 20. El va fi achitat îndată la primirea pământului. Acelor cari nu vor fi în stare să-l achite imediat li se va impune să plătească numai 20%, iar restul în anuitate de 20 ani.

Din diferența dintre prețul plătit de stat foștilor proprietari, care e de 40 ori arânda din 1916, și cel plătit de țărănime statului, care e numai de 20 ori aceeași arândă, reiese că în realitate țărănimea plătește numai jumătate din pământul ce primește, iar restul se plătește de către stat și deci de totalitatea cetățenilor. Acesta e un act de dreptate socială, a cărui explicație e în împrejurările istorice și sociale ale țării. E și un gest de recunoștință față de soldatul-țăran, a cărui vitejie și a cărui jertfă a creat România de azi.

Până în '20 Maiu a. c. s'au expropriat 2.186,048 ha. din cari 1.568,162 ha. au fost trecute definitiv în proprietatea a 462,057 de țărani, aproape toți capi de familie, și e pe cale de distribuție o suprafață de 243,392 ha., restul de 374,930 fiind distribuit ca islazuri comunale. Încă în decursul anului 1922

exproprierea se va îndeplini până la limita fixată de lege, atingând astfel o suprafață de 2.888,036 ha., și aceasta întreagă va trece în uzul țărănimii parte în proprietate particulară ca pământ de agricultură, parte ca islazuri comunale.

In Basarabia.

În 1812 când Basarabia a fost ruptă din trupul Moldovii și incorporată imperiului rusec, repartitia solului ei agricol nu se deosebiă de cea din principatul Moldovean. În o sută de ani de stăpânire rusească situația s'a dezvoltat ca și în interiorul României libere. Sistemul latifundiar a rămas netulburat: de o parte moși de peste 5000, multe chiar de peste 10,000 ha. de altă parte țărâtime fără pământ, exploatată de marii proprietari.

Schimbări s'au produs numai într'atât că o parte din marile moși au trecut din mâna proprietarilor lor români, în mâna proprietarilor sau funcționarilor ruși veniți anume spre a se îmbogăți. Țărâtimea, care aproape în întregimea ei e română, neputând obține pământ, era obligată adeseori să părăsească Basarabia, și să se mute în Crimeea, în Caucaz sau chiar în Siberia Estică, ceea ce convenia pe deplin planului țarilor de a rusifica această provincie. Statisticile ne arată că la începutul războiului mondial din cele 450,000 de familii, cari formează populația agricolă a Basarabiei numai 145—150,000 aveau mai mult de câte 8 ha.; 200,000 familii nu aveau în medie decât 3 $\frac{1}{2}$ ha. iar aproximativ 100,000 familii aveau cel mult câte 1 hectar. Că nemulțumirea nu a putut izbucni în revolte sângeroase, se datorește numai mâinei militare autocrate care ocârmuie Rusia și care era deosebit de aspră în Basarabia.

Îndată ce însă în 1917 marea revoluție rusească izbucni, țărâtimea din Basarabia, ca de altfel și țărâtimea din întregul imperiu rus, luă în stăpânire toate moșiile mari ale proprietarilor particulari, ca și ale statului sau persoanelor morale. Cele dintâi dispoziții luate de autoritățile Basarabiei autonome și apoi independente au fost cele privitoare la trecerea pământului în proprietatea țărănimii. În însuș actul votat în Adunarea Legislativă a Basarabiei în 27 Martie (9 Aprilie) 1918, prin care această provincie se uniă cu Vechiul Regat Român, ea își rezervă dreptul de a-și rezolvi conform împrejurărilor create pro-

blema sa agrară. In 27 Noemvrie 1918 Adunarea Legislativă a provinciei a votat un proiect, care a fost promulgat prin Decretul-Lege No. 3791 din 22 Decemvrie 1918, a fost apoi ratificat și complectat de Parlament in 1920 și promulgat ca Legea Agrară pentru Basarabia in 4 Martie 1920.

Legea aceasta impune exproprierea complectă a proprietăților statului, persoanelor morale, zemstvelor, comunelor, societăților, bisericilor, mănăstirilor, lăsând zemstvelor și comunelor numai terenurile dovedite ca absolut trebuincioase pentru locuințe, nevoi industriale și trebuinți culturale, lăsând bisericilor câte un lot de fiecare membru al clerului, iar mănăstirilor câte 50 ha.

Din proprietatea particulară legea (art. 7) expropriează tot pământul cultivabil care trece de 100 ha. cultivabile la o moșie, cu excepția viilor, grădinilor de pomi și pepinierelor. Deasemenea expropriează suprafață cultivabilă ce trece de 25 ha. din toate moșiile mai mari de 25 ha. dacă acestea între 1905—1916 au fost date în arândă 5 ani consecutivi.

Terenul expropriat astfel de cătră stat se distribuie țărănilor lipsiți de pământ partea cea mai mare în proprietate particulară individuală ca pământ de agricultură, iar o mică parte ca islazuri comunale. Din pământul de agricultură țărănilor, cari au mai puțin de 6 ha. li se întregesc moșiile la 6 ha. celor cari n'au de loc pământ li se dau loturi de 6—8 ha. iar în unele regiuni cu populație rară se stabilesc loturi de colonizare de câte 8—10 ha. pentru populația agricolă care vine din alte părți ale țării. Invățătorii și preoții dela țară sunt considerați ca lucrători de pământ.

Prețul pământului expropriat se face în acelaș fel ca și în Vechiul Regat: statul va plăti foștilor proprietari prețul pământului expropriat în titluri de rentă pe 40 ani cu dobândă de 5%, iar țărăniile cărora li se distribuie acest pământ, vor plăti prețul lui cătră stat.

Prețul de achitat de cătră stat cătră proprietarii expropriați și de cătră țărăniile împroprietăriți cătră stat se stabilește de cătră comisiuni luându-se ca bază: pentru clădiri și inventar costul lor real, pentru păduri, lacuri, vii, grădini, capitalizarea cu 5 $\frac{1}{2}$ % a veniturilor curate, iar pentru pământul cultivabil ca-

pitalizarea cu 5 $\frac{1}{2}$ % a prețului mijlociu de arândă a trei ani între 1905—1914.

Proprietatea mare în Basarabia în 1916 era de	1.513,153 ha.
S'au expropriat până la 20 Maiu 1922	1.203,101 ha.
Proprietatea mare astăzi	310,052 ha.

Din cele 1.203,101 ha. expropriate s'au distribuit până la 20 Maiu a. c.:

Țăranilor	785,115 ha.
Pentru școli, instituții agricole și industrie	37,275 ha.
Embatic și arândate aflate în mâna țăranilor	56,450 ha.
Total	878,840 ha.
In curs de distribuție se află	324,261 ha.

S'a distribuit pământul necesar la 265,443 de țărani, aproape toți capi de familie. În anul acesta se va distribui încă la 94,402 inși, și cu aceasta în Basarabia întreagă țăranimea va fi obținut pământul necesar.

In Transilvania și Banat.

Deși Transilvania și Banatul dela sfârșitul secolului al XVIII-lea n'au mai fost invadate de armate dușmane cum a fost Vechiul Regat și au avut posibilitatea de a îndeplini îmbunătățiri mari pentru vieața economică a populației, totuși până în 1919 situația țăranimii era tot așa de grea ca și în Vechiul Regat și Basarabia. Până la 1848 țăranimea din care 75—80% sunt români, conform legilor Werbeoczy-ane din 1517 nu putea avea proprietăți. Pământul întreg, cu excepțiunea câtorva regiuni privilegiate (Teritoriul Germano-Saxon și al regimentelor Grănițerești) era proprietatea nobilimii, care nu plătea nici un fel de impozit. Revoltele extrem de sângeroase cari s'au ivit și dintre cari cea din 1784 a lui Horia a fost cea mai importantă, au fost toate înăbușite în sânge. În 1848 în sfârșit populația țărănească a fost liberată din iobăgie și a obținut chiar o parte din pământul ce lucra pe moșiile nobililor. De atunci și până astăzi țăranimea a nuzuit neconținut să-și mărească proprietatea, care-i era insuficientă. A întâmpinat însă o înverșunată rezistență din partea guvernelor ungurești cari toate erau alcătuite din oamenii nobilimii și călăuzite de concepții feudale. În

Transilvania și Banat țărănimea fiind română iar marii proprietari unguri, lupta între aceste două clase sociale se potență prin lupta de rassă. Guvernele ungurești au făcut toate sforțările ca țărănimea românească să nu poată agonisi pământ și chiar dacă unele din proprietățile mari erau de vânzare le cumpără Statul sau anumite bănci (de ex. banca altruistă pentru colonizare de populație ungurească în mijlocul românilor).

S'a mers chiar așa de departe cu această politică anti-românească încât în 1917 prin ordonanța No. 4000 a Prezidenției Consiliului de Miniștri ungar, care priviă exclusiv județele locuite de români și cehoslovaci, țărănimei românești din Transilvania și Banat i s'a făcut imposibilă orice achiziționare de teren agricol.

Intrebuințând ca bază de măsură jugărul cadastral, măsura obișnuită în Transilvania, — 1 ha = 1.737 jugăre, — în 1919, după înlăturarea stăpânirii ungurești situația eră următoarea:

Sub 5 jugăre	436,722	gospodării deținând	894,078	jugăre
Cu 5—10	„ 223,874	„	„ 1.622,320	„
10—100	„ 292,901	„	„ 6.339,345	„
<hr/>				
Deci sub 100 jugăre	953,497	gospodării deținând	8.855,743	jugăre 58.75%
Cu 100—1000	„ 7,237	„	„ 1 959,931	„
Cu peste 1000	„ 1,198	„	„ 4.026,951	„
<hr/>				
Deci peste 100 jugăre	8,435	gospodării deținând	6.026,882	jugăre 41,25%

Disproporția este evidentă. Cele 436,722 gospodării sub 5 jugăre reprezentau 50.51% din populația agricolă, iar cele 1,198 gospodării cu proprietăți de peste câte 1000 jugăre abia reprezentau 0.11% din această populație.

Astfel 50.51% din populația agricolă dețineau 6.01% din solul provinciei, iar 0.11% din populația agricolă dețineau 27.06% din solul provinciei.

Sărăcia adusă de această lipsă de pământ eră mărită încă de faptul, că pământul transilvănean nu e fertil și numai cu multă muncă se poate obțineă o producție satisfăcătoare. Sărăcia a silit un mare număr de muncitori agricoli să părăsească Transilvania și Banatul, să treacă în Vechiul Regat sau să emigreze în America.

Răul a fost remediat îndată după înlăturarea stăpânirii ungurești. Marele Sfat Național din Sibiu, Adunarea Legislativă Provincială a Transilvaniei și Banatului în 1919 a adoptat un

proiect, care a fost promulgat cu Decretul-Lege Nr. 3,911 din acelaș an și astfel imediat s'au început lucrările pentru a da pământ țăranimii lipsite. Acest Decret-Lege a fost îndreptat și întregit prin Legea de Reformă Agrară votată de Parlament și promulgată în 23 Iulie 1921.

Dispozițiile Decretului-Lege și ale Legii din 23 Iulie, în liniamentele generale sunt aceleași ca și în Vechiul Regat, în Basarabia și Bucovina.

Se expropriează în întregime toate proprietățile rurale ale persoanelor juridice, ale orașelor, comunelor, instituțiilor, făcându-se excepții cu o parte din pământurile bisericilor, școlilor, și din pădurile și pășunile comunale; se expropriează pământul absentștilor. Din proprietatea particulară se expropriează, după categorii tot pământul cultivabil care trece peste 50 jugăre la munte, 100 jugăre la dealuri, 200 jugăre la șes, unde sunt cereri multe de împroprietăriri; 300 jugăre la șes unde sunt cereri mai puține și 500 jugăre la șes unde cererile de împroprietărire sunt satisfăcute. Pentru moșiile cari au fost date în arândă legea are și aici dispoziții mai severe; din moșiile cari între 1904—1918 au fost date în arândă 10 ani agricoli dearândul se expropriează tot ce trece de 30 jugăre în comunele rurale și de 10 jugăre în comunele urbane, iar din moșiile care la 1 Maiu 1921 erau arendate, fără să fi fost în această situație 10 ani dearândul, se expropriează tot ce trece de 50 jugăre la munte și deal și 100 jugăre la șes.

Terenul expropriat se împarte țăranimii, ca pământ agricol și în unele părți comunelor ca pășune. Având în vedere însă că în Transilvania și Banat pământul cultivabil e puțin, iar numărul muncitorilor agricoli cu proprietăți sub 5 jugăre (circa 3 ha.) este mare, loturile ce se acordă acestora sunt cu mult mai mici decât în Vechiul Regat sau în Basarabia. Ca strict necesar unei familii s'a socotit lotul de 5—7 jugăre (circa 3—4 ha). Se distribuiesc astfel loturi de completare a proprietăților până la 5 jugăre, loturi întregi de 5—7 jugăre pentru cei cari n'au nimic și loturi de colonizare de maximum 16 jugăre.

Plata pământului către foștii proprietari se face de către Stat parte în numărar parte în titluri de rentă pe termen de 50 ani purtând dobândă de 5%. Plata pământului distribuit țăranilor se face de către aceștia către Stat, și anume achitându-se

în întregime sau măcar în parte la luarea pământului în posesiune.

Pentru plata pământurilor de cultură date spre acest scop populației îndreptățită, Statul contribuie cu 50% din preț, ceea ce firește înseamnă că populația rurală plătește direct numai jumătate din prețul pământului ce primește.

Prețul pământului se stabilește de comisii județene, bazându-se pe calitatea și rentabilitatea locului, pe prețul de vânzare din anul precedent războiului, pe prețul de arendare capitalizat cu 5%, pe evaluări anterioare făcute de instituțiile de credit, pe impozitul fonciar și alte date luate din ultimii 5 ani până la 1913. În orice caz acest preț nu poate trece de prețul de vânzare din ultimul an normal care a fost 1913, coroana ungară socotindu-se egală cu leul românesc.

Operațiile de expropriere și împroprietărire în Transilvania și Banat încă nu sunt terminate. În total se va expropria aproximativ 2.000.000 jugăre, deci aproximativ 1.157.500 hectare, teren de cultură și pășune 1.000.000 jugăre, deci aproximativ 600.000 ha. păduri. Numărul celor îndreptățiți a obține pământ fiind 882.856 chiar și reducând loturile nu putem împroprietări decât jumătate din populația agricolă nevoiașă din Transilvania și Banat. De aceea problema socială a Transilvaniei și Banatului nu e rezolvită prin reforma agrară radicală ce s'a introdus. Statul român va fi obligat să se îngrijească de îndrumarea unei părți a proletariatului agricol spre industrie, și de colonizarea celelalte părți în Vechiul Regat sau în Basarabia.

In Bucovina.

În 1775 când ținutul Moldovei de Sus, actuala Bucovină, a fost smulsă din trupul principatului Moldovei și încorporat Austriei repartitia pământului și situația țărănimii eră aceeași ca și în Moldova rămasă nedependentă. În urma mișcărilor revoluționare dela 1848, ale căror cereri de natură social agrară au fost satisfăcute prin Decretul Imperial din 1858, trei sferturi din pământul cultivabil al provinciei a trecut în proprietatea țărănimii. Aceasta fiind însă și de altfel puțin, iar populația în urma prolificității și a imigrărilor, sporind foarte repede, pământul stăpânit de țărănime în ultimii 30 de ani nu mai eră suficient pentru nevoile ei.

Se impune și aici o reformă, care însă nu putea avea importanța și influența mare a reformei din Vechiul Regat sau din Basarabia. Îndată după înlăturarea stăpânirii austriace Consiliul Național al Bucovinei a luat măsuri pentru o mai dreaptă distribuție a pământului. În 6 Septembrie 1919 s'au promulgat aceste dispoziții cu Decretul-Lege No. 3871, iar apoi în Iulie 1921 ele au fost întărite de nou și completate de Parlament prin Legea pentru Reforma Agrară în Bucovina promulgată în 23 Septembrie 1921.

Conform acestei legi exproprierea se face pe aceleași baze ca și în Vechiul Regat și în Basarabia. Astfel moșiile persoanelor juridice și ale absentiștilor, moșiile care au fost arendate mai mult de nouă ani între 1 Ianuarie 1905 și 1 Ianuarie 1919, se expropriază în întregime. Se face excepție numai cu 4 mănăstiri istorice cărora li se lasă câte 100 ha., cu Fondul Bisericesc căruia i se lasă 50 ha. pământ cultivabil și pădurile, și cu anumite proprietăți de utilitate publică ale comunelor. Exproprierea proprietăților particulare se face după o scară progresivă, lăsându-se proprietarilor câte o suprafață variind între 100 și 200 ha.

Loturile sunt de trei feluri: loturi de completare, loturi de câte 4 ha. și loturi de colonizare până la 6 ha.

Plata către foștii proprietari se face de către Stat, în titluri de rentă pe 50 ani cu dobândă de 5%. Plata loturilor se face de către țărănime către stat; țărănimea însă plătește numai 50% din preț iar restul de 50% îl achită statul. 20% din preț trebuie plătit de țărani la primirea lotului în proprietate. Ordinea de preferință la împroprietărire e aceeași ca și în Vechiul Regat.

În urma acestor dispozițiuni în situația agrară a Bucovinei de asemenea s'a produs o schimbare. În 1918 înainte de Decretul-Lege No. 3871 din același an, distribuția proprietății de pământ cultivabil era următoarea:

Proprietatea mică până la 100 ha. și islazuri comunale	405,000 ha.
Proprietatea mare	115,000 „

Din această proprietate mare 43,000 ha. sunt ale Fondului Bisericesc având 16,000 ha. teren cultivabil și 27,000 ha. pășuni.

În urma aplicării legii agrare care se termină încă în anul curent repartitia terenului agricol în Bucovina va fi următoarea:

Proprietatea mică până la 100 ha.	490,000 ha.
Proprietatea mare	30,000 „

Astfel și în Bucovina s'a îmbunătățit situația populației rurale.

* * *

În rezumat, putem afirma că prin îndeplinirea reformei sale agrare, România a trecut prin cea mai mare revoluțiune a vieții sale social-economice. Reforma s'a îndeplinit pe baza aceluiași principii. În urma ei, cu excepția a aproximativ 450,000 de inși în Transilvania și Bănat, toată populația muncitorilor de pământ capi de familie sau bărbați majori, a ajuns la pământ necesar traiului său. Sistemul latifundiar a dispărut cu desăvârșire. Proprietățile mari au fost reduse la proporții, cari impun o cultură intensivă în locul celei extensive practicate până acum. Din pământul expropriat s'a sporit numărul proprietăților mici de 3—8 ha.,

în Vechiul Regat cu	650,000
în Basarabia cu	360,000
în Bucovina cu	17,000
în Transilvania și Bănat cu	<u>440,000</u>

Deci în întreaga țară 1.467,000, în cifră rotundă un milion și jumătate gospodării țărănești au fost parte întemeiate acum, parte întregite la suprafața de pământ necesară traiului unei familii.

Pentru împlinirea acestui scop se trece din mâna proprietarilor mari, a statului și a persoanelor juridice în mâna agricultorilor fără pământ, pentru agricultură, pășuni și nevoile lor agricole următoarea suprafață:

în Vechiul Regat	2.888,000 ha.
în Basarabia	1.720,000 „
în Bucovina	85,000 „
în Transilvania și Bănat	<u>1.152,000 „</u>
în total	5.845,000 ha.

Cum proprietatea mică sub 100 ha. în 1916 în întreaga țară era aproximativ de 11.974,000 ha., în urma reformei agrare ea

se ridică la o suprafață de 17.819,000 ha., care aproape în întregime e pământ cultivabil.

Proprietatea mare, de peste 100 ha., rămâne cu următoarea suprafață cultivabilă:

în Vechiul Regat	1.027,000 ha.
în Basarabia	310,000 „
în Bucovina	30,000 „
în Transilvania și Bănat	<u>692.000 „</u>
în total	2.059,000 ha.

Prin reforma agrară astfel îndeplinită s'a rezolvit cea mai importantă problemă socială a României moderne. Proprietatea mică și mijlocie nu numai va asigura un traiu mai bun marelui masă a țărănimii noastre, dar printr'o cultură intensivă care pe moștile latifundiare nu se putea face, va mări și capacitatea de producție a țării.

Scopul guvernelor de acum înainte va fi ca prin școli primare și școli de specialitate la țară, țărănimia noastră să-și însușiască fără zăbavă, metodele unei agriculturi intensive moderne.

15 August 1922.

Populare.

*Frunză verde măr uscat,
Astă noapte m'am visat
Că mândrul m'a sărutat.
M'am trezit ș'am pipăit
Și nimica n'am găsit:
Numai dorul inimei
Scris pe fața perinei
Cu mătasea genelor
Și cu roua ochilor.*

*Duce-m'aș în lume, duce,
Dragostea iară m'aduce;
Duce-m'aș departe 'n țară,
Dragostea mă 'ntoarnă iară.*

*Dragoste bănuitoare,
Rea copilă ești sub soare,
Că oriunde-a merge voi
Tu mă 'ntorci iar înapoi.*

*De când badea mi s'a dus
Negură 'n poartă s'a pus,
Și pe pari și pe nuia
Și pe inimidara mea.*

*Ca și luna printre nor
Duce-m'aș de-al badei dor;
Ca și luna printre stele
Duce-m'aș de-a badei jele.*

Amintiri despre Avram Iancu.

Amintirile din acest articol mi le-a împărtășit un bun prieten, fruntaș în Munții Apuseni, înrudit cu Avram Iancu. Cum nu mi-a îngăduit să-i public numele, subsemnatul, șine să declare că n'are decât meritul de a fi transcris aceste amintiri.

Din copilăria lui Avram Iancu.

Înainte de 1848 comunele din Munții Apuseni aveau numai trei școli primare — școli edificate din ordinul împăratului Iosif al doilea — la Bucium-Sat, Albac și Vidra de jos. Cum poporul eră doritor de carte, s'au înființat mai multe școli clandestine, între cari cea mai vestită eră cea din Neagra, deschisă în casa lui Ionuț Candrea, moșul lui Iancu. Aici a urmat școala, doi ani, micul Avrămuț, uimind pe toți cu răspunsurile ce le-a dat la examen. Fruntașii cari erau de față, l-au cinstit cu câte un galbin. Iancu nu voiă să primească la început; pe urmă a luat galbinii și i-a strecurat în buzunarul învățătorului, spunând: «Nu mi-se cuvine mie, ci învățătorului meu această cinste».

* * *

«Celarul» este un pășunat în dreapta Arieșului-mic, sub stâncile numite «Peatra Albă», proprietate a familiei Iancu.

În o parte a acestui teritor, familia Iancu permitea țiganilor-corturari din Vidra de sus, să se stabilească. Țiganii erau meșteri mari; ei vedeau întreg ținutul cu linguri și blide de lemn, apoi căldări, sfredele etc. Cel mai mare meșter eră Cula Surdului, Voevodul țiganilor. Acesta a încercat să facă vioare și violon-cello. Cel dintâiu violon-cello a fost adus lui Avrămuț. Acesta, ca să nu supere pe părinții săi cu cele dintâi încercări muzicale, și-a zidit în «Celar» o colibă, pe jumătate în pământ, unde își făcea exercițiile muzicale, în timpul liber. Coliba a făcut-o cu ajutorul copiilor, asupra cărora el aveă o putere mare. Locul a fost numit «Celar» chiar din partea lui Iancu, după coliba săpată în pământ ca o pivniță (celar).

* * *

Eram vârstnic cu domnul Avrămuț (poporul îl numea, în tot ținutul: domn) — povestește un bătrân — și la stavila (iazul)

Inceștilor (familia Iancu) ne scâldam și de două ori la zi. Apa eră foarte adâncă acolo, și nimeni nu cutezà să se îndepărteze prea mult de țârm. Odată un băiat ca de 12 ani, cel mai voinic dintre noi, ca să-și arate curajul, s'a asvârlit în apa cea adâncă. Când am văzut că se cufundă, am înmărmurit de spaimă. Am alergat la țârm și am început a țipà după ajutor. Singur Avrămuș a rămas liniștit, întinzând celui ce se înecă prăjina lui de pescuit. Și așa l-a mântuit din volbură.

Avrămuș a crescut, de aci înainte, foarte mult în ochii noștri.

După adunarea de pe Câmpul Libertății.

După adunarea dela Blaj, Avram Iancu a petrecut, un timp, retras la casa părintească din Vidra de sus, fără să-și dea seama de primejdia ce-l urmăria, la tot pasul. În Abrud se formase garda ungurească, având zilnic deprinderi de arme. Sosește mai apoi și o companie de honvezi din Aiud. Un membru al gardei împărtășește unui tânăr ce învăța glasurile la dascălul Hazu din Abrud — tânărul de atunci e tatăl părintelui protopop Iosif Gomboș din Câmpeni — că plutonul de honvezi a sosit cu menirea, ca încă în decursul nopții să pună mâna pe Iancu și să-l împuște. Tânărul a luat-o la drum, peste Sôhodol, Vidra-Poeni și sosește la Vidra noaptea târziu, abia cu un ceas înainte honvezilor, și trage de-adreptul la soră-sa, măritată după preotul Ioan Iancu — fratele lui Avram. — Iancu dormea în fânul proaspăt, sub cerul liber, în lunca din apropiere. S'a ridicat repede, aflând primejdia ce-l amenință, și a pornit la drum. S'a oprit pe la Gavril Bădău, unul dintre cei mai credincioși gardiști ai săi, și luându-l cu sine, trecē dealul, care desparte Vidra de sus de Valea-Crișului, și într'una din peșterile dela izvorul Crișului alb, petrece aproape trei săptămâni până se retrag honvezii din Vidra.

Honvezii sosiți la Vidra, cu întârziere de o oră, au încunjurat casa părinților lui Iancu și toată vecinătatea. Apoi aflând că el doarme în lunca din vecini, s'au năpustit într'acolo. Aflându-i culcușul cald încă, și crezând că e ascuns sub vreo brazdă sau căpiță, au străpuns cu baioneta toate grămezile de fân, ca să-l omoare în ascunziș. Timp de peste două săptămâni au făcut, în Vidra, cele mai minuțioase cercetări și urmăriri. Au pus premiu mare pe capul lui Iancu; au secvestrat vitele și banii

lui Alexandru Iancu și a preotului Ioan, ducând cu sine și toată corespondența lui Avram Iancu.

În ascunzătoarea din Valea-Crișului și azi se mai văd rămășițele patului — frunze de brad și ierburi — care l-a ocrotit pe Iancu, trei săptămâni.

Iancu în declin.

(În cele ce urmează vom reține și nota personală a amintirilor prietenului meu).

Iancu petrecea foarte bucuros în Vidra de sus, dar nu în casa lui, azi proprietatea «Asociațiunii», ci în casa părinților mei.

Am crescut până la vârsta de peste 6 ani, în tovărășia lui. Îl consideram ca pe al doilea părinte, care nu odată m'a luat în brațe, mi-a cântat și m'a saltat pe genunchii săi. La excursiile sale, pe Arieșul mic luam parte întotdeauna, prinzând păstravi cu undița. Ajunși la locul de popas, eu ațâțiam un foc, iar Iancu frigea păstravii, gustând mai întâiu puțin din rachiul ce-l puneă mama în traista cu merinde. După mâncare, Iancu își aprindea țigara favorită, portorico, fredonând doine de jale. Eu plecam după apă rece. Luam un ulcior dela vecinul, și când se întâmplă să întârziu, Iancu luă fluierul și cântă marșuri ostășești, ca un îndemn să grăbesc cu apa cea proaspătă dela izvor. Pe urmă ne culcam la umbră. Eu îl apăram de muște și de furnici, până adormeam și eu, și atunci numai ce răsărea, ca din pământ, vr'un Vidrean, care venia să privegheze asupra Domnului Iancu, adormit.

* * *

Într-o Duminică dimineața după slujba dumnezeiască, intră în odaia noastră Ioan Toader un om cam ținut și îl întreabă pe Iancu: «Să-mi spui, domnule, ce am câștigat, că ne-am jertfit viața în revoluție? Aci direcțiile ne opresc să ne pășunăm vitele pe munți și în păduri!»

Iancu n'a răspuns nimic, ci luând o săcure de pe vatră se năpusti asupra lui. Oamenii au trebuit să intervină, căci altcum Ioan Toader ar fi rămas cu capul zdrobit. Iancu în ziua aceea n'a prânzit. S'a retras într-o pădurice de carpini și acolo l-am văzut plângând. Abia spre seară l-a putut îndupleca mama, să se înapoieze.

Odată a plecat de acasă numai pentru o săptămână sau două. Dar la săptămână ne-a sosit vestea morții. Știu că l-am plâns... și că m'am bolnăvit grav.

* * *

Poporul n'a voit să creadă nici odată, cum n'am crezut nici eu, că Iancu ar fi nebun. Cine ar fi cutezat să spună așa ceva despre el, ar fi plătit-o cu viața.

El a rămas un suflet nobil până la moarte. Locuitorii de aici nu abuzau de această calitate a lui; nici chiar cerșitorii din părțile aceste nu-l molestau, nu-i cereau nimic de pomană. Cerșitorii din părțile Crișului erau mai obrasnici. Li ieșiau în cale, li cereau bani și vestimente, și Iancu se desbrăcă fără o vorbă și le da tot ce avea.

El a rămas până la sfârșitul vieții sale religios și cu frica lui Dumnezeu. În Vidra nu l-a văzut nimeni beat. Cea mai mare înjurătură a lui eră: «Cucuruzul D-Tale!» Când eră bine îmbrăcat, nu lipsia nici odată dela biserică. Ținea isonul cantorilor și rostea «Tatăl nostru». Iar oamenii mulțâmiau lui Dumnezeu, că au mai auzit odată «Tatăl nostru» din gura Domnului...

Steagul lui Iancu și tunul de lemn.

La 1888, când casa lui Iancu, din încredințarea comitetului central al «Asociațiunii», a fost acoperită din nou, în podul casei s'a aflat stindardul *albastru* cu care mama lui Iancu a întimpinat, la 1852, pe Frantz Iosef. Un tun de lemn a fost aflat sub stupina de lângă iaz.]

În podul casei, la o tindă a lui Iancu, s'a păstrat un stindard *albastru-galbin-roșu*, folosit în luptele dela Abrud. Ruța steagului eră luată dela armata lui Hatvani, purtând culorile ungurești. Faptul că Avram Iancu a luptat sub steagul în culori naționale, e fixat prin declarația tovarășului său de arme, caporalul Gavril Bădău, declarație *existentă*, făcută în fața primăriei comunale din Vidra.

Toate aceste vor trece în proprietatea «Asociațiunii» după inaugurarea Muzeului «Avram Iancu».

Alexandru Ciura.

DESRĂDĂCINATUL.

Aș fi vrut să stau în odaia mea, să mă adâncesc în gânduri, să trăesc vieța din cărțile cu scoarțele roase de vreme, dacă răceala din încăperea-mi fără foc, nu mi-ar fi strâns oasele ca într'un clește de ghiață, — și atunci mi-am luat paltonul vechiu și cușma de oaie și am eșit din casă.

Afară eră o noapte senină. Luna palidă de veacuri, cu umbre de melancolie pe chipu-i rece, își urmă acelaș drum printre stele. Eu uitasem că-i frig amarnic, că omătul scârție sub cisme iar căii sunt albi de promoroacă, privind în sus, așa că razele lunei se coborîră în ochii mei, în suflet, — fantazia purtându-mă în depărtări albastre...

A fost de-ajuns lătratul răgușit al unui câne dintr'o curte oarecare și mi-am lăsat privirea în jos. Cu pași repezi trecui prin două uliși din mahala, uliși triste, tăcute și învăluite în albul zăpezii. După puțină vreme mă aflai în mijlocul clinchetilor de clopoței dela sănii, în accentele tăioase ca de cuțit și stridente ale sirenilor dela automobile, în vraja luminei dela vitrinile cu lucruri scumpe, în un viespar cu bărbați și femei cari rideau, cari își trimeteau priviri fericite din blăni de castor, astrahan, urs sau tigru, — ca acest soi de viețuitoare să nu-și deese seama că nu departe de ei, chiar în mahalaua unde locuiam eu, erau case din ale căror coșuri de multiori se înălța prea puțin fum.

Pe-o uliță cotită și îngustă, cu clădiri vechi, ghemuite una lângă alta, cu etaje, cu ferestre mici ascunse după obloane de lemn, aici sta prietinel meu. O fire meditativă, îi plăcea singurătatea și aproape nici odată nu-l vedeai cu cineva pe stradă, la cafenea sau în altă parte. Se numia: Dinu Paltin. După ce urcai treptele de piatră, aprinzând din când în când câte-un chibrit ca să nu mă lovesc de vre-un părete al gangului, mă aflai în fața lui. Mă primi cu aceeaș dragoste ca totdeauna. În odaie plutea o căldură plăcută. Truda unor ani se vedea în adunarea tablourilor: ici o casă țărănească, dincolo un drum de țară, alb, printre ogoare și o troiță de piatră; pe altă pânză: o luncă cu frunzele arămii, cum se scutur în lumina tristă a soarelui de toamnă și în vad apa scăzută cum curge limpede; apoi câteva icoane vechi cu pictură bizantină, și o bibliotecă

mare, cu un biou, răvășit pe el cărți, reviste, file de manuscris. Mă simțiam așa de bine, de câteori veneam, în interiorul acestuia intim.

«De patru zile nu te-ai arătat pela mine, mă întrebam: ce ai? Imi zise prietinel. Imi eră drag el. Un cap distins ca de Roman, pe un gât scurt și gros. O frunte mare și dreaptă de sub care izvorau două lumini fascinătoare din ochii negri. O gură cu buze cărnoase, cu un nas ascuțit și ras de musteață. O figură clasică, pe a cărui chip câte odată parcă plutia o umbră de melancolie, alături cu trăsăturile energice ale feței pe frunte, pe sub gene, la coada ochilor, brazde subțiri trase nu atât de vreme, căci aveă vreo 45 de ani, ci mai mult de necazurile vieții. De-o statură mijlocie, bine legat iar muschii trupului arătau sănătatea ce-o moștenise dela părinții dela țară.

În sobă flăcăriile roșii se încolățeau ca niște limbi de șerpi, iar în fumul de țigară plutiau visurile noastre. Privirea mi se opri pe-o carte deschisă, c'un tipar deosebit.

— Ce citești Dinule?

— Versurile unui poet al nostru tânăr. I se aduc laude de niște oameni suciți ca și dânsul. Dacă avem cubismul în pictură de ce n'am aveă și dadaismul în literatură? Ei vezi, scrisul oamenilor acestora, fără nici o logică, fără nici o regulă estetică, mă înecă. Eu la dânsii văd tocmai lipsa de cugetare adâncă și, negăsind vestmintele frumoase ale artei, atunci printr'un sistem de gânduri frânte și expresiuni cabalistice, vor să amețiască lumea. La noi nu merge cu exaltări literare, asigurându-le că modernismul acesta care cuprinde în el nebunia vremii nu prinde nici în Franța, nici în Germania, de unde importă această școală neisprăviții dela noi.

— Poate te înșeli...

— Cum să mă înșel? Scriitorii aceștia strică limba, împărechiază vorba fără rost și au impresia că dacă fac rebus din expresiuni păsărești, apoi cine știe ce aprofundări filosofice au eșit din mintea lor sucită. Adevărata artă cere limpezime ca izvorul și nu e nevoie de babilonie de imagini.

Frumosul, gândirea, zbuciumul sufletesc, oricare ar fi el, se poate așterne pe hârtie în fraza cea mai clară.

— Evoluăm și noi. Nu putem rămâne la poezia cu zece, douăzeci de ani în urmă.

— Ce reese din acrobastica aceasta literară de astăzi, spune-mi? Arată-mi un talent mare că se ridică în poezie, în nuvelistică. Ni se duc bătrânii și cu ei scrisul adevărat. Ce pot simți oamenii aceștia în viciul cafenelelor orașelor mari, de cât într'o visare neurastenică și de opium, să ne dea subiecte de pe toate pământurile afară de-al nostru. Ascultă, dragă Matei, o literatură fără pământul, cerul, soarele și oamenii țării tale, nu se poate. Din literatura aceasta răsare trăinicia artei, care nu cunoaște hotarele.

Oare oamenii din teatrul lui Ibsen, nu sunt luați din societatea norvegiană, ca apoi să ajungă ai lumii întregi? Oare țăraniii lui Dostoiewski, ai lui Cehov, ai lui Gorki, deși sunt Ruși nu sunt și ai lumii întregi? Oare pânzelé lui Grigorescu, cu luncile, țării noastre, cu boii, cu femeile înalte și subțiri, cu cofăele pe umeri sau desculțe, trecând vadul râurilor, răsăriturile, apusurile și luminișurile pădurilor noastre, nu sunt tot așa de apreciate de un American sau European? Și știi de ce? pentruca arta să fie a tuturor, trebuie mai întâi să fie a norodului tău. Literatura țăranilor noștri, a oamenilor năcăjiți dela târguri, conflictele sociale din sufletele acestora, cu firea lor, cu durerile ce-i macină și cu gândurile ce-i înalță, acestea trebuie turnate în forma desăvârșită a artei. De aceea oricine cu bun simț și cu minte va simți totdeauna cu proza lui Odobescu, Vlahuță și versurile lui Eminescu ori Coșbuc, și se va îmbolnăvi cu curentul acesta nou, care se potrivește ca nuca în părete, cu sufletul nostru».

În timpul acesta servitoarea aduse ceaiul în păhare, din care eșiă un abur plăcut.

«Dinule, cu felul acesta de judecată, cu traiul liniștit, trebuie să fii mulțămît? îl întrebai eu.

— «Așa și s'ar părea după viața care o duc, după interiorul odăiții acesteia, după fața mea plină, dar dacă te-ai coborî în sufletu-mi, ai vedeà că acolo e un izvor de nemulțumire, o rană sângerândă, care mă doare, o furtună. Prietine, eu sunt un desrădăcinat».

Și în privirea lui Dinu, plutiă melancolia.

«Nu înțeleg ce vrei să spui prin desrădăcinat», adăugai.

— Vezi nici eu singur n'am înțeles multă vreme. De abia cu anii. Zi cu zi, pe nesimțite, s'a strecurat în inimă o fâri-

mitură de nemulțămire, la început nedefinită, apoi din ce în ce mai pronunțată, ca o boală incurabilă care se vâra în sânge și progresează, până ce mi-am dat seama ce va să zică: desrădăcinat, dar a fost prea târziu. Mai bine ar fi să vorbim altceva.

— «M'ai făcut curios, Dinule», îi spusese eu.

El își duse mâna la frunte parcă ar fi vrut să împrăștie gândurile ce-l năvăleau, ațintî privirea undeva, în depărtări pentru o clipă, se hotări:

«E o mărturisire. Și mărturisirea e totdeauna tristă».

— Va fi cu atât mai interesantă.

— Spovedania, de astă seară, credeam să o iau cu mine unde mereu e liniște. M'ai găsit însă într'o stare sufletească prielnică — și ți-o spun, dar, te rog să rămâe îngropată aici, între noi. Sunt dureri înăbușite cari nu trebuie să le știe nimeni. De altfel ce-ți voi spune mai departe, dacă ne-am gândi adânc, e o povestire a multora. O știi mulți pentru că au trăit-o și vor ști-o și alții de acum înainte după ce vor trăi-o, și atunci, va fi târziu ca și pentru mine. Am avut o copilărie tristă. Am văzut lumina zilei într'un sat. O ce frumoase sunt și vor rămâne acele meleaguri pentru mine, cu toate că și azi, desigur gospodăriile de acolo au rămas sărace, țaranii tot năcăjiți, iar copiii lor purtând în suflete truda ogoarelor, neresplătită. Parcă văd și acuma casa noastră acoperită cu răgoz, zâmbitoare și albă, de pe deal, cu livada mare, cu fel de fel de pomi iar din cerdac peste vale, aceleași și aceleași valuri curgeau mai totdeauna limpezi — eră Prutul.

O cât de frumos sclipiă apa în razele de soare, dar mai ales în amurgurile de vară, treceau plutele în jos, înspre Galați. Plutele erau încărcate cu lemne, focurile ardeau sub ceaune iar câte un țaran cântă mai întotdeauna de jale. Eră o liniște adâncă, dealurile din depărtare, din Basarabia, păreau acoperite de un val albastru. Mi-aduc aminte că sub zarzarii și merii înfloriți, am răs și am plâns, m'am jucat nevinovat și am ascultat cântecele paserelor și am înțeles ce va să zică cer înalt de primăvară stropit de stele, miros de flori și zumzet de albine.

Icoane mi-au rămas în minte cât voi trăi și aș vrea să mai fiu odată mic, să mai stau cu capul în poala mamei. Erău așa frumoase nopțile acele tăcute și vrăjite. O lumină ca ziua,

o scoarță eră întinsă pe lavița de sub plopul înalt și tata sta pe gânduri și fumă iar mama îmi spunea basme cu împărați din o lume ce nu mai este. Și tot stând și ascultând așa, razele lunii se furișau printre frunzele neclintite și dela o vreme mă fură somnul. Și nu odată m'am scaldat în iaz și nu odată am privit cum țărani ară, ori seceră ori cosesc fânul. Ce vremuri frumoase atunci, vremuri cari nu se vor întoarce nici odată...

Îmi erau așa de dragi florile de pe câmp, cum ca valurile de aur se onduleau holda de grâu, cum cocostărcii solemni pășiau rar prin mlaștini, întinzând ciocul după broaște, cum ganguri, mierle, cintezi, privighitorile cântau în pădurea deasă. O, pădurea... Matei. Cu răcoarea ei, cu farmecul din bolta împletită din frunze prin care unde și unde se zăreau lacrimi albastre din cer, cu taina copacilor bătrâni. O, pădurea, cu liniștea ei, cu arini, cu plopi, cu mesteacăn, cu stejari, cu paltini și sălcii pletoase, cu fiorul sălbătăciei și al singurătății, răsărind din tușiuri căprioare și urși greoi după mure.

Dar ce-ți bat capul Matei, cu astfel de nimicuri». Și din ochii prietinului meu luciau mai tare două lumini aprinse. Vorbii cu atâta pasiune că de multe ori așteptam să-i văd lacrimile picurându-i pe obraz.

«Urmează, Dinule», îl rugai.

— Și într-o zi am părăsit satul. Cel întâi pas de înstrăinare. Îsprăvisem școala mixtă. Liceul mă chemă la el. Tata trebuia să-și rupă banul dela gură pentru întreținerea mea. Și mama a plâns după mine și țafă lleanca, ba chiar și tatei li erau ochii umezi. Nici mie nu-mi venia bine această despărțire. Plecam printre străini. Și anii treceau și eu creșteam și totuș nu puteam să uit farmecul de acasă și din sat dela noi. Așteptam vacanța Crăciunului și a Paștilor și lunile de vară, ca și condamnatul libertatea din temniță. De Crăciun umblau vestitorii cu steaua și colinda, iar flăcării cu nunta țărănească, cu capra, cu căluțul, iar la Paști clopotele sunau așa de frumos și zorul zilei se iveau de departe, cerul ridicând pleoapa mare a nopții și, uitându-se la credincioșii cari cuprinși de taină așteptau sfințirea ouălor roșii și a cozonacului. Eră atâta evlavie în curtea bisericii cu zidurile vechi și clopotnița crepată, încât din chiliile din jur împrejur stricate și părăsite, ți se păria că călugării de altă dată, au înviat. Și nici nu știu când am terminat liceul. Erăm

student, eram altul. Sub înfrăurirea cărților ce le citeam, începui să văd lumea altfel. Nu mă mai mișcă satul meu atâta, jocul dela horă nu mă interesă ca în alte dăți, iar cântecele din scripcă și din cobză mi se păreau primitive. Farmecul de Sânt-Vasile, ale clopotelor de Paști, începuse să dispară pentru mine. Apucasem pe căi greșite. Citiam, citiam mult. În mintea mea se ciocniau toate frământările sociale. Vieța desmoștenișilor orașelor mă ademenea. Vedeam convoiuri de muncitori, coborîndu-se în mine, vedeam trupuri chircite de muncă și oficioase prin fabrici, vedeam cum o lume se frământă sub cerul negru de fum din hornurile înalte; auzeam sirenele prelungi cum chiamă brațele la lucru, cum odraslele celor cari își perdeau vigoarea și tineretea la mașini, trăiau în case scunde, fără aer, fără soare, fără pâne cât le trebuia; luam parte la mizeria acestui norod; de multe ori mă vedeam în hainele de uvrier, fără guler la cămașă, murdar, cu fața arsă de cuptoara cuptoarelor. Și în vremea aceasta tata murise. M'am dus să-i sărut fruntea pentru ultima oară. Ce urât, atunci, mi s'a părut satul meu, ce pustiu, ce triste odăile în cari am copilărit. După vieța unui om care-și scursese zilele în școala cea veche și scundă, cu câțiva elevi în ea, nu se alesese nimic.

Rămăseseră doar niște lucruri din casă, un cal, o trăsuriță, două vaci. Mama, eră singură, cuc. Și am lăsat-o în nemărginita ei durere; pe mine mă chemă o lume nouă. La universitate am dus mizerie. Umblam flămând de mulțori la cursuri, pe stradă. Străin într'un oraș mare. Am terminat facultatea, aveam o diplomă în buzunar, dar eră de ajuns numai atâta? Totuș avântul tinereții mă îndemnă în vâltoare. Lupta îmi eră dragă și credeam că voi învinge. Uruitul mașinilor rotative, de sub suluri, mă ademinea; cu învârtirea vertiginosă a sulurilor albe de hârtie, îmi creștea inima; gândurile și idelle prindeau formă de tipar și ele se duceau departe-departea, se coborau la norod, la oamenii năcăjiți. Sămănători de idei, ce frumoasă chemare... Și într'o zi m'am aflat într'o redacție, mi-am luat locșorul la o masă într'un colț, scriam, îmi împrăștiam fășii de lumină din sufletul meu. Credeam că toți sunt ca mine, credeam multe, nu-mi închipuiam că e atâta sgură și ticăloșie. Mai târziu m'am convins. Îmi dădeam seama că sunt un anonim, că mă înșel pe mine însumi, că sunt o

slugă retribuită, — auzi Matei, ce urât sună acest cuvânt *slugă*, — pentru a turna otravă în rândurile oamenilor cari muncesc cinstit și vor atât: o vieață umană. Și desgustat am plecat. Mi s'a frânt atunci un ideal. Rămăsesem încă un suflet cinstit, când societatea în care trăești te perverstește. Și mi-am luat o catedră de profesor la 32 de ani, cam târziu ce-i dreptul. Și de atunci și până acum trăesc liniștit cu cărțile mele, văzându-mi de sărăcia mea. Ce vezi aici e adunat din economie, din munca mea, din vieața retrasă ce o duc. Dar sunt un desrădăcinat. De zece ani o văd aceasta. Am rămas un țaran. Cartea mi-a subțiat sufletul, m'a făcut să înțeleg problemele vieții mai ușor, mi-a adus lumină în mintea mea, mi-a împospătat sângele cu moleculele civilizației, dar în acelaș timp am rămas cu globulele puternice în care se păstrează taina pădurii, a soarelui, a câmpului. În mine s'au luptat puternic două ființe: omul nou, creiat din carte, dornic de mașini, de fabrici, de fumul de Cardiff al uzinelor din orașe cu ziduri reci și omul liber, țaranul cumpătat, cuminte, care așteaptă prefacerile sociale dela mersul vremii — și aceasta din urmă a învins. Nu putem să sărim din o lume la alta dintr'un salt, prin eforturi, decât evolutiv. Cartea aduce lumină, însă această lumină cere să se întoarcă acolo unde am luat cu noi sufletul celor rămași în întuneric. Părinții și strămoșii înviază în noi și cer să le ducem lumina de care ei au avut atâta nevoie. Iată de ce Matei, regret în totdeauna că nu m'am întors în satul meu. Acolo îmi eră chemarea. Să-mi ridic țaranii, să cultiv o școală puternică, pe care o sădise tata cu trudă în sufletele lor. Acum e prea târziu. De prisos m'aș întoarce, casa noastră e vândută, livada de asemeni și oamenii nici nu m'ar cunoaște.

Și prietinel meu tăcù. Înțelesesem că are nevoie de liniște și am plecat.

Eră târziu. Pe uliți nici țipenie de om, zăpada scârțâie sub cizme, doar luna prin ochiul ei și mai roșietic de cât odată cu sara, mă priviă mistic. Un câne lătră departe și o lacrimă mi se ivi în gene. Imi aduceam aminte de copilăria mea: o vedeam pe mama lucrând cu acul ca să poată trăi...

Din volumul „În cerdacul casei bătrânești”,
care va apare.

Const. Cehan-Racoviță.

Populare.

Frunză verde de trifoi,
Când treci, băde, pe la noi
Nu te uită oblu în curte,
Că eu am dușmane multe,
Ci te uită peste sat,
C'or gândi că ne-am lăsat,
Și te uită la pământ,
C'or gândi că ne-am urât.

Foale verde din costiță,
Ridică-te neguriță,
De pe pari, de pe nuiete,
De pe ochii mândrei mele.

Nu știu soarele răsare.
Ori mi-l bădița călare;
Și se sue tot mai sus:
Bădița pe deal s'a dus;
Sfântul soare stă 'n răscruce
Și bădița tot se duce;
Sfântul soare că-mi sfințește:
Bădița nu se zărește.

— Măi Gheorghică păcurare,
Unde grăbești așa tare?
Oile ți-s răsfirate,
Turma-i dusă jumătate?
De ce lași fagul stufos,
Și nu-mi flueri dureros?

Că pădurea-i inverzită
Și poiana-i înflorită.
— N'am eu grije, măi fârtate,
Nici de turmă, nici de alte,
Și mă-duc la nuntă 'n sat:
Mândra mi s'a măritat.
— Dacă la nunt' ai plecat,
Ce ești așa supărat?

Ce ți-i fața 'ntunecată
Ca și noaptea înnoată?
— Cum să nu fiu supărat,
Că mândra-mi s'a măritat?
Cum să nu fiu întunecat,
Când grăbesc să mor în sat!?

Cine-și uită cuvântul
Inghiți-l-ar pământul;
Cine-o uită dragostea
Aibă parte partea mea!

Dute, bade, duce-te-ai,
Unde-o sta apa să stai,
Drăguță să nu mai ai,
Că drăguță ți-am fost eu,
Dată dela Dumnezeu,
Drăguță ți-am fost odată,
Dela Dumnezeu lăsată.

Cine strică dragostele,
Mânce-i grâul pasărilor,
Să n'aibă pâne pe masă
Și nici sănătate 'n oasă!

Eu mă duc, urâtul vine
Tot alătura de mine;
Eu gândesc că-s singurea,
Urātu-i alătura;
Eu mă duc să nu m'ajungă,
Urâtul îmi ține umbră.

Urâtul unde cosește
Tot plouă și viscoleşte
Și de vreme nu-i nădejde;
Dragostea unde adună
Tot soare-i și vreme bună,
Poți strânge fânul pe lună.

Filosofia Românească

— cu prilejul apariției cărții dlui MARIN ȘTEFĂNESCU: —

Filosofia Românească, editura Institutului de arte grafice «Răsăritul» strada Sf. Apostoli 22-a, pagini 328, prețul 45 lei.

În timpul acesta de materialism cras, de opintiri și sfortări uriașe depuse de partea covârșitoare a societății noastre pentru a legă pe om, de interesele pur personale ale unui utilitarism efemer, îi cade bine sufletului dornic de preocupări transcendente să înregistreze și apariția unei cărți cum e aceea a Dlui M. Ștefănescu.

Menirea acestei opere este — precum însuși autorul o mărturisește de nenumărate ori — să arate comoara neprețuită a sufletului românesc. Și chiar din motivul acesta ea e venită tocmai la timp potrivit.

După înfăptuirea idealului național se pare, că un fel de apatie, de descurajare apasă sufletul neamului. E un fenomen acesta obicinuit la toate popoarele după cataclismele sğuduitoare, cum a fost și războiul mondial prin care am trecut. Nimic deci mai oportun, ba chiar necesar decât încercarea filor aleși ai națiunii, de-a trezi încrederea în puterea lăuntrică a acestui popor, de a-l scutura din letargia ce-l apasă și de a-i arăta cu datele științei obiective energia de care dispune prin însăși construcția sufletului său, care i-a hărăzit zilele mărețe ce le trăim și totodată de a-l îndemna să-și desvoalte mai departe aptitudinile eminente, ca să-și poată împlini misiunea ce pare, că o are dela Providență.

Dl Ștefănescu își ia ca punct de mănecare adevărul indiscutabil, că toate popoarele, cari au avut ceva rol în concertul, în istoria popoarelor, își au filosofia lor. Semnul cel mai infalibil al geniului unui popor este filosofia, încercarea aceasta de armonizare a tuturor științelor, nizuința aceasta de-a reduce la o unitate ideală rezultatele diferitelor ramuri de cunoștință, silința aceasta de-a afla cauza ultimă a tuturor lucrurilor.

Nime nu poate trage la îndoială rolul covârșitor al popoului românesc în istoria universală. El a fost — în urma situației sale geografice — în decursul atâtor veacuri apărătorul civilizației apusene prin rezistența eroică opusă năvălirilor a tot soiul de dușmani, cari, dacă și nu ar fi nimic total, dar de bună

seamă ar fi împiedecat, pe timp netnchipuit de lung, dezvoltarea culturii apusene. E vădit apoi, că pe viitor noi trebuie să formăm legătura, puntea de trecere între răsărit și apus.

E natural deci, ca poporul românesc să fi avut o filosofie, un fel de a pricepe realitatea, căci altfel n'ar fi putut suportă greul atâtor veacuri și n'ar fi putut ajunge la măreția zilelor de astăzi.

Chiar acest adevăr ni-l arată, în chip măestru dl Ștefănescu. Cu diligența unei albine, cu priceperea unui gânditor și cu căldura unui naționalist luminat, înfruntând greutatea împreunată cu un lucru atât de migălos ne-a dat *sinteza* filosofiei românești dela primele ei licăriri din veacul al XVI-lea până în zilele noastre.

Autorul înainte de-a începe considerările sintetice asupra caracterului filosofiei românești, într'un tratat succint, ne arată, în mod obiectiv, cu calmul cerut de însăși natura lucrării, diferitele păreri asupra conceptului și menirii filosofiei în general. Pentru dânsul — foarte corect — filosofia trebuie să fie un sistem de gândire cât mai apropiat de un acord între toate genurile cunoștinței. D-sa e partizan al spiritualismului sau realismului moderat. Este teist pronunțat, dar mai mult prin o intuiție ori a percepție sentimentală, întrucât i-se pare de prisos, dacă nu chiar imposibilă încercarea de a *demonstră* existența lui Dumnezeu. Admite existența specifică diversă a spiritului și a materiei, recunoaște finalitatea și superioritatea celui dintâi față de materie. Menirea filosofiei este să ne convingă mai pe sus de orice îndoială, că lumea consistă într'o continuă spiritualizare a materiei. În ce privește *cunoașterea* e relativist, dar nu în sensul Kantian, ci conform învățătorei realismului moderat, că anume nu cunoaștem *deplin* ce-i nici spiritul, nici materia, dar ceea ce cunoaștem e real, obiectiv.

O incoerență ni se pare a desprinde în concepția despre filosofie a dlui Ștefănescu în faptul, că deși D-sa admite fără rezervă, că lumea este o ființă dualistă, supusă legii contrastului, a cărei fenomene nu se pot explica cu sistemul pur materialistic, totuși și sistemului teist, spiritualist acceptat de dânsul îi atribuie *numai o valoare ipotetică!*

Mai pe sus de toate însă pentru dl Ștefănescu filosofia trebuie să fie expresiunea unei năzuințe a sufletului omenesc spre *armonia universală*.

După aceste considerante de ordin general, autorul trece la analizarea filosofiei specifice românești și ajunge la concluzia, că noi suntem *un neam al cărui suflet este o armonie*. E adevărat că în urma stării precare a poporului nostru, până acum de curând, filosofia n'a putut ajunge la o prea mare înflorire, dar ea a fost mare prin năzuința sa, prin bogăția și măreția elementelor sale intrinsece, cari ca și niște forțe formidabile, deși inconștiente ne-au adus la: unitatea națională. Datoria filosofilor moderni este chiar de a evidenția aceste calități alese ale sufletului românesc. Primul pas l-a făcut cu cinste însuși autorul.

Faptul, că filosofia românească afirmă, că adevărul acestei lumi stă în unirea între ideal și real, între spirit și materie, între rațiune și experiență, între patriotism și umanitarism, între aristocratism și democratism, autorul îl află în combinarea fericită a elementelor, cari sunt la baza originii neamului nostru. Anume fiind noi descendenți ai Dacilor și ai Romanilor, dela cei dinții am moștenit idealismul și spiritualismul, iară dela Romani realismul, materialismul rațional și patriotismul luminat.

Primele licăriri ale filosofiei românești le aflăm în veacul al XVI-lea având un caracter pronunțat religios. În veacul al XVII-lea ni-se prezintă cu un caracter patriotic, dar oltuit pe creștinism. În veacul al XVIII-lea se prezintă în formă științifică rămânând tot la acelaș caracter fundamental național-religios.

Autorul arată cu multă dibăcie și elan de însuflețire creștineasca înțelepciune ce se desprinde din poezia populară și din scrierile de morală religioasă din veacul al XVI-lea. Increderea în Dumnezeu, increderea în biruința dreptății asupra neadevărului și nefățărta iubire de neam și țară sunt notele caracteristice ale acestor produse ale geniului românesc.

Gândirea filosofică a neamului românesc în veacul al XVII-lea e concretizată în scrierile cronicarilor și e remarcabilă prin naționalismul ei curat, departe și de umbra șovinismului și totodată se desprinde în ea și fatalismul poporului nostru, care — precum bine observă autorul — nu consistă în determinismul rece și implacabil, ci este efluxul credinței creștine, care ne amintește neputința omenească în față cu atotputernicia lui Dumnezeu.

Deși nu putem afirma, că în veacul al XVIII-lea se infățișează filosofia în sensul strict și contemporan al acestui cuvânt, totuși prin Nicolae Costin, Dumitru Cantemir și Samuel Micu ea

are un caracter științific neasemănat mai vădit. În veacul XIX-lea prin înrîurînta binefăcătoare a lui George Lazăr se începe o activitate rodnică pe toate terenurile filosofice, cum spre ex. în Logică, Psihologie, Pedagogie, cari ce-i drept sunt traduceri, dar alese și întocmite astfel, ca să fie expresiunea și continuarea concepției românești. În Heliade Rădulescu și Nicolae Bălcescu aflăm tipicii reprezentanți ai filosofiei istoriei, în concepția cărora se îmbină minunat patriotismul cu umanitarismul, însușirile aceste gemene ale sufletului românesc.

Prin B. Petriceicu Hășdeu, dar cu deosebire prin T. Maiorescu și în mod special prin concepția filosofică a lui Vasile Conta se rupe firul filosofiei tradiționale românești. Curente străine de sufletul poporului nostru ca materialismul, panteismul și spiritualismul exagerat preocupă pe gânditorii, cari fac parte din epoca zisă modernă a filosofiei românești. Cultura religioasă în sistemul modernilor nu se mai poate împăca cu cea științifică.

Nouă ni se pare zădarnică truda laudabilă a dlui Ștefănescu de a concilia sistemele filosofice ale dlor Vasile Conta, C. Dimitrescu Iași, Rădulescu Motru și P. P. Negulescu cu spiritul armonizator al poporului românesc. Prin ele se ridică un abis între credință și știință, între filosofie și religie. Și ne-ar dura mult, dacă dl Ștefănescu ar crede, că i-a succes să arate, că sistemele filosofice amintite sunt o evoluare firească a modului de gândire românesc.

De altcum dl Ștefănescu — conform planului — înregistrează cu imparțialitate și cu obiectivitate absolută toate fenomenele manifestării filosofiei românești și numai din observările sale incidentale putem deduce concepția și modul său de a privi rostul filosofiei.

Prin opera ce ne-o prezintă taie o brazdă nouă în literatura noastră și ne dă posibilitatea de a cunoaște și din punctul de vedere al filosofiei menirea istorică a poporului nostru. Prin expunerea sintetică a filosofiei românești, dl Ștefănescu a ușurat nespus de mult sarcina acelorora, cari vor cerea și vor *trebui* să cerce și comoara aceasta prețioasă a neamului nostru.

Dr. Augustin Tătar.

Vătorul mai bun al unui neam se faurește prin muncă neobosită, prin devotament desăvârșit și de multeori prin jertfe grele.

Andrieu Bărseanu.

Cronică.

CRONICA POLITICĂ.

Incoronarea Suveranilor noștri la Alba-Iulia în 2/15 Octomvrie 1922 a fost, fără îndoială, cel mai însemnat act politic din viața bimilenară a neamului nostru românesc. Ferdinand I și augusta Sa soție Maria, demna succesoară a reginei Victoria din Marea Britanie, au fost meniți de soarte să reinvieze gloria străbună a divului Traian, încoronându-se ca suverani ai României întregite aproape în aceleași hotare ca și Dacia Felix de odinioară. Aceasta a fost întâia încoronare și cea mai însemnată a Destinului, precum scria într'un ziar ocașional distinsul nostru colaborator dl V. Pârvan. Pentru acest destin norocos nu putem fi în de ajuns de recunoscători Tatălui Ceresc, urzitorului destinelor noastre a tuturor. A doua încoronare a fost cea făcută de oameni, cum ei pot să o facă și între împrejurări care de multeori ies altfel decât socotesc ei. De aceasta merită să ne ocupăm mai puțin, fiindcă ea comportă un cortegiu întreg de amănunte: recepții, slujbe, dineuri, discursuri, vizite de oaspeți distinși și unii foarte rari, cortegii, discuții — și mai ales discuții — rămânând să semnalăm doar a treia încoronare, de care se vor împărtași Suveranii noștri iubiți: încoronarea legendei, având ei să treacă pur și simplu în domeniul legendelor noastre naționale pentru marele, act săvârșit spre uimirea lumii întregi. Până atunci mai bine să lăsăm să vorbească *«Documentul comemorativ al încoronării»*, atât de solemn în măreția și simplitatea lui. Iată-l:

«Eu Regele României:

Urmând la Tron prin drept de moștenire, în ziua de 28 Septemvrie

1914, după trecerea la cele veșnice a slăvitului nostru unchiu Carol I, care cu ajutorul marilor patrioți, prin înțelepciunea și grația poporului și vitejia oștirea, a cucerit independența și a întemeiat Regatul.

«Inceput-am cu binecuvântarea lui Dumnezeu Domnia noastră în zile grele și de mari primejdii dar și de mari nădejdi.

«Cea dintâi grijă a Noastră a fost ca Neamul, în fruntea căruia M'a așezat pronia Cerească, să nu piardă prilejul de a-și asigura dreptul de a trăi neîntruchipat și de sine stătător.

«Luptele, jertfele și toată truda generațiilor trecute, cari de-alungul veacurilor au izbutit să înalțe, treptat, dar sigur, clădirea traică a Statului nostru independent î-Mi luminau zarea și î-Mi întăreau sufletul întru împlinirea datoriei Mele sfinte de Domn și de român.

«Cu încrederea în Dumnezeu și în puterea de viață a neamului, îndemnat de cuvântul întregului popor și ajutat de sfatul acelor cari cu credință s'au închinat Țării și Tronului, am purtat răboiul întregirii neamului și biruind restriștele am văzut înfăptuită unitatea națională de atâta vreme așteptată.

«În ziua de 9 Aprilie 1918, Basarabia s'a alipit de patria mamă; în ziua de 28 Noemvrie 1918, Bucovina a revenit la vatra strămoșească; iar la Alba-Iulia, în ziua de 1 Decemvrie 1918, Banatul, Ardealul și părțile Ungurene s'au declarat într'un singur glas unite pentru vecie cu regatul român.

«Spre a chema binecuvântarea lui Dumnezeu asupra acestor mărețe fapte din cari a eșit România-Mare, și spre a le da o consfințire în fața scumpului

nostru popor, ne-am adunat cu toții la Alba-Iulia, străvechea cetate a Daciei-Romane și a gloriei lui Mihaiu-Viteazul, și aici, azi, 15 Octomvrie 1922, de față fiind membrii familiei Mele Regale, reprezentanții Suveranilor și țărilor aliate și amice, ai Senatului și ai Adunării deputaților, căpeteniile armatei, membrii tuturor Corpurilor constituite ale Țării, ai Academiei Române și Universităților, delegațiile comunale urbane și rurale din întreaga țară și reprezentanții tuturor confesiunilor, Ne-am încoronat, Eu și scumpa Mea Soție Maria, părtașa suferințelor și bucuriilor Mele și ale Țării.

«Pentru ca neuitată să fie amintirea zilei de azi am întocmit și scris, în al 9-lea an al Domniei Noastre acest de față document.

Ferdinand, Maria».

✱

CRONICĂ CULTURALĂ.

Cățiva învățați și scriitorii despre viitorul Europei. Marea chestiune a viitorului Europei o discută nu numai diplomații, economiștii și reprezentanții militarismului în conferințele de pace, ci cu neașemănat mai multă cădere și pricepere reprezentanții artei și ai științei, cari mai bine decât oricine își dau seama de însemnătatea solidarității universale, precum și de imposibilitatea de a rupe anumite țări din evoluția universală.

August Forel, celebrul profesor din Șvițera, psihologul și matadorul antialcoolist de renume mondial, spune: «Cultura noastră are nevoie de o reformă fundamentală. Cultul banului trebuie înlocuit prin cultul binelui public al societății. De altfel, cultura însăși nu poate pieri. Un socialism etic, care luptă împotriva

capitalismului, înainte de toate împotriva capitalismului alcoolist cu mijloacele abstenenței, libertății și a muncii trebuie să ne scoată din chaosul actual. Numai educația la muncă harnică și îndestulare ne poate mântui. Fiecare să dea societății mai mult decât îi cere. Aceasta e problema spiritelor conducătoare, după părerea mea».

Bertrand Russel, vestitul matematician, filosof și sociolog englez zice: «Sunt foarte pesimist când e vorba de Europa. În Rusia, în Austria și (precum presupunem) în Ungaria cultura nu poate trăi din cauze economice. Aceeaș situație se pregătește în curând în Germania. Anglia și Franța ocazional se vor resbol în cei mai apropiați 15 ani și după acest războiu vor urma și în aceste țări stări tot atât de triste ca și în Europa centrală. Firește toate acestea s'ar putea împiedeca, dacă guvernele și popoarele ar avea puțin bun simț, ori dacă și-ar dori conservarea proprie tot atât de mult cât își doresc nimicirea altora. Condițiile acestea însă nu există. De aceea am puține speranțe de mai bine când e vorba de Europa. — Dar Europa nu e identică cu cultura europeană. America de Nord și de Sud stau bine și ele poate că s'ar ridica prin prăbușirea Europei, precum s'a ridicat Italia renașterii prin căderea Bizanțului. Mai mult, populația Chinei, care e atât de număroasă cât a Europei întregi, și-ar însuși repede cultura noastră, pe care ar fi în stare să o ridice la o treaptă mai înaltă de înflorire ca a noastră. Ba acest progres cultural s'ar grăbi în China, dacă marile puteri n'ar fi destul de tari să țină China în sărăcie. Cultura europeană s'ar continua și prelungi probabil în alte continente, precum cultura romană s'a continuat și prelungit între Arabi. — Proximii 100 sau 80 de ani mi-i în-

chipuiu ca o epocă de eghemonie a Statelor Unite Nord-Americane. Această eghemonie s'ar datori unor mijloace pașnice: colaborării și cointeresării financiare americane cu leaderii finanțelor și industriei diferitelor țări, cu Stinnes, Lenin etc. Așa cred, aceasta e cea mai bună speranță pentru întreaga lume, pentrucă aceasta va crea un mecanism de guvernământ internațional, unitar, care deși va fi tiranic, va fi totuș universal. Crearea acestui mecanism internațional eu o consider ca întâia condiție a păstrării culturii europene. Omenirea o consider cu mult mai stupidă și mai sălbatică decât să-și poată crea un regim democratic internațional care să dispună cu puteri reale. — Cu toate acestea, nu cred că eghemonia mondială a Americii ar pune capăt războaielor. Asia (cu excepția Japoniei) va fi cea dintâiu care se va arunca în brațele Americii, ca să scape de opresiunea engleză și japoneză. Deocamdată va cere autonomie mai deplină și — probabil sub conducere rusească — va repeta expedițiile războinice ale lui Djinghis-han. După aceea, îmi închipuiu, că va urma un lung period caracterizat prin agricultură jăfuită atât de mult de hoți, în care period se va reculege omenirea și — sper — va uita știința care spre nenorocirea noastră ne-a dat mijloacele pentru îndestularea patimilor noastre rele. Apoi, așa socot, iarăș se va începe mișcarea în cerc dela început». Mai departe aduce elogiul prietenului său I. M. Keynes, pe care trebuie să-l imite toți intelectualii, pentrucă 2—300 perso-

nalități de valoarea lui ar putea împriimă o nouă directivă mondială.

Ardengo Saffici, distins scriitor italian, constată că cultura europeană a degenerat abătându-se dela principiile ei urzitoare, ba, după părerea lui, nu e exclusă chiar dispariția totală a acestei culturi, după care va răsări una nouă din adâncurile barbariei. Anumite semne se văd de acum. «Vorbesc aici ca Italian», zice el, «adecă reprezentând rasa aceea, care de un timp încoace simte în adâncimile ei spirituale mișcându-se o nouă viață, o putere virgină, o energie proaspătă, care tinde să se manifesteze în toate privințele, mai ales în descoperirile gândului și ale geniului creator. Nu știu, dacă simt ceva asemănător și oamenii altor țări». Mai departe arată decadența enormă a culturai europene din cauza atentatelor grave făcute asupra moralității publice. În loc de adevăr și frumuseță vedem intronându-se materialismul și minciuna. Datoria spiritelor de competență universală este să combată materialismul, minciuna și lăcomia, făcând să se instăpânească un spirit contrar celui de testabil de acum. «Musica: iată cuvântul care trebuie să fie în antiteză cu banul», zice Saffici, iar mai departe: «Eroismul: iată cuvântul ce trebuie să stea împotriva intrigei. Adevărul (chiar dacă e dureros): iată cuvântul care trebuie să învingă aventura». Aceste valori trebuie puse în circulație dacă voim să incunjurăm desastrul Rusiei. Atunci se va stabili o nouă frăție universală, o adevărată internațională a păcii și a muncii.

Cărți românești.

M. Theodorian-Carada, *Eugeniu Carada* (1836—1910), București, tipografia Gutenberg, str. Paris 20, anul

1922. Format 8° mic, pagini 116, prețul 20 lei.

Biografia e un gen literar puțin

cultivat la noi. Ne lipsesc biografiile celor mai de seamă oameni ai noștri cari au jucat un rol covârșitor în viața noastră publică: a Goleștilor, Câmpinenilor, Văcăreștilor, Brătienilor, Rosettieștilor etc. etc. dincolo de Carpați, iar aici a unui S. Micu-Clain, Oh. Șincai, P. Maior, G. Lazăr, Avram Iancu, Simion Bărnăușiu, Aron Pumnul, Alex. Sterca Șuluțiu, Emanuil Cojdu etc. etc.

Multe istorii de-ale noastre amintesc foarte sumar munca și eroismul cultural fără seamăn al acestor și altor personalități, pe când alte lucruri de mai puțină importanță se povestesc pe larg.

De aceea trebuie să fim deosebit de recunoscători celor ce-și iau osteneala să desgroape din mormântul uitării și nepăsării generale pe cei aleși ai neamului nostru, cu care pe drept ne fălim.

Trebuie să fim, în consecință, recunoscători și dlui M. Th.-C. care a scris în 113 pagini strălucite viața și activitatea unchiului său *Eugeniu Carada*, fost director, pe urmă ocărmitor al Băncii naționale a României. Deși e greu să scrii nepreocupat despre un om care te-a crescut și te-a adoptat, cum e cazul domnului M. Th.-Carada, totuși D-Sa a învins aceste greutăți în chipul cel mai laudabil. Biografia de față poate servi ca model de obiectivitate nu numai scriitorilor români, ci și străini. Autorul are curajul moral să spună și greșelile unui om atât de mare și de binemeritat pentru națiune, cum a fost unchiul său. Astfel este nu numai unde vorbește despre încercarea neisbutită și condamnată de a răsturna printr'un complot actuala dinastie, ci și unde discută studiul unchiului său despre senat din calendarul României pe 1860, arătând că e absolută

nevoie de un corp ponderator în Stat. Dar și aiurea spune totul cu o admirabilă franchețe. De aceea nu avem cuvinte de ajuns să recomandăm tuturor cetitorilor noștri această biografie, precum și răspândirea ei în cercuri cât mai largi. Măi ales la noi în Ardeal, unde e așa de puțin cunoscut Carada, deși a făcut atât de mult pentru noi. Unii — foarte puțini! — știu poate că poezia «Frunzuliță, frunzuliță verde de stejar», care se și cântă se datorește lui. Cei mai mulți știu apoi numai atât că în calitate de director și ocărmitor al Băncii naționale a făcut mult bine, fiindcă au spus-o ziarele la moartea lui. Dar că splendidele albumuri D. Comșa, cu care se fălește întreg Ardealul și neamul românesc au fost puternic sprijinite de Eug. Carada și că biserica «Adormirea» din Brașov asemenea a fost ajutată de el cu zeci de mii de lei; aceasta o știu numai foarte puțini, — câțiva inițiați. La moartea lui s'a constatat că a împărțit binefaceri în considerabila sumă de peste 700,000 Lei Aproape un milion, înainte de război, ce valoare reprezintă! Dar cine vrea să urmărească întreaga viață, cel puțin în liniamente principale, și să privească toate aspectele multiplei lui activități publice, acela trebuie să citească și să recitească frumoasa biografie de față. Se va convinge de aici oricine că el a fost nu numai literat și ziarist, precum și financiar de seamă, ci adevărat bărbat de stat. Constituția pe care a avut-o România până în 1918 au făcut-o în 24 ore C. A. Rosetti și Eug. Carada. Tot acestuia din urmă, precum și marelui Ion C. Brătianu se datorește victoria războiului independenței din 1877/8, — lucru pe care iarăș îl cunosc prea puțini. Cartea e însoțită și de alte notițe prețioase asupra altor personalități ale

timpului, prin ceea ce valoarea ei crește enorm. Incheierea logică: Cum-părați, ceteți, răspândiți în cercuri cât mai largi această strălucită biografie!

Verax.

S. Mehedintzi, *Explicarea evangheliilor*. Potrivit cu programa oficială. București, edit. «Vieța Românească», Calea Victoriei, 37. Format 8°, pagini 152, prețul 19 lei.

Astăzi, când cele mai multe librării sunt invadate de broșuri sensaționale, cum sunt memoriile și pamfletele, dacă nu deadreptul de cărți imorale și ruinătoare de suflete, cum sunt atâtea teorii comuniste și anarhiste, precum și atâtea divagări erotice sau pasionale bolnăvicioase, te surprinde cât se poate de plăcut apariția acestei minunate cărți de învățură creștinească.

Cine a cetit paginile unor lucrări mai vechi ale acestui autor cum sunt: «Către noua generație», «Poporul», dar mai ales classica sa carte pedagogică «Altă creștere, școala muncii», care cu bucurie constatăm că a ajuns a *patra* ediție; cine urmărește mai departe tâlcul evangheliilor, așa cum îl face autorul săptămână de săptămână în foaia sa populară «Duminea poporului», acela cunoaște de mult convingerile creștine ale autorului și lăturea etică așa de fascinătoare a personalității sale. Pentru toți însă, atât pentru cetitorii vechi, cât și pentru cei noi, lectura cărții de față va fi o reculegere și reconfortare sufletească, o busolă de orientare morală în haosul atâtor frământări nebune de după războiu. Chiar și studenții în teologie au invitat pe autor să înfațișeze problema religioasă auditorilor universității din București și publicului doritor de a cugetă asupra acestei mari chestiuni.

După o introducere de studiu comparativ al religiunilor, făcută în baza celor mai nouă și mai temeinice cercetări teologice, istorice, etnografice, geografice și statistice, autorul arată că religiunea lui Isus e fără îndoială mult superioară oricărei alte religiuni, vechi sau nouă. Înfațișează apoi pe Isus, cum învăță: *a)* ori și unde; *b)* pe ori și cine, fără deosebire de neam; *c)* în pilde. Urmează explicarea cum nu se poate mai rațională și firească a dumnezeiștilor pilde a Mântuitorului: (Sămănătorul, Neghina, Grăunțele de muștar, Lucrătorii viei, Samaritanianul milostiv, Datornicul nemilostiv, Oaia și drahma cea perdută, Fiul risipitor, Bogatul desmerdat și Lazăr cel sărac, Judecătorul nedrept, Vameșul și Fariseul, Vierii cei netrebniți, Vestmântul cel de nuntă, Cele 10 fecioare, Talanții, Bogatul nebun, Zacheu, Lepădarea de sine, Judecata de apoi, Cine vrea să fie mai mare, să fie întâiu slugă, Recunoștința ade-vărată). Cetind aceste explicări ale evangheliilor mai obișnuite de peste an, îți dai nu odată seamă de convingerea dominantă a autorului, că toate studiile sunt însemnate pentru pregătirea tineretului, dar cele mai însemnate dintre toate sunt cele care pot ridica pe om peste nivelul totdeauna șovăitor al judecăților legate de relativitatea intereselor trecătoare; singur creștinismul e în stare să asaneze relele morale, prescriind rețetele tămăduitoare, fiindcă el nu e o confesiune oarecare, ci e formula etică cea mai deplină în toată desvoltarea omenirii de până astăzi și cea mai sigură temelie pentru progresul individual și național.

Toate sufletele dornice de o primire și o îndreptare a detestabilelor noastre moravuri publice, vor primi cu recunoștință darul frumos și bine-

făcător al distinsului autor. La rândul lor, să nu uite aceste suflete că au o datorie, făcând să fie cunoscute și respectate pretutindeni aceste sfinte învățături creștinești. Numai ele ne pot mântui.

Vox.

I. L. Caragiale, *Versuri*, stanțe elegiaco-satirice, gogoși rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice, culese și adnotate de *Barbu Lăzăreanu*, București 1922, Vieața Românească, 37, Calea Victoriei. Format 8° mic, pagini 180, preț 18 lei.

În criza literară netăgăduită prin care trecem acum, când au murit puțin înainte de războiu poeți ca Anghel și Iosif, iar în războiu Coșbuc și Vlahuță, când singurii poeți de seamă ce-i mai avem abia mai publică ceva, e o binefacere și un îndemn culegerea și adnotarea cu lămuririle trebuincioase a versurilor lui I. L. Caragiale. De aceea trebuie să fim deosebit de recunoscători harnicului și priceputului culegător și adnotator, dlui B. Lăzăreanu. — Nu sunt multe, dar sunt foarte interesante și valoroase aceste versuri datorite marelui nostru I. L. C. Ca și în operele sale prosaice, el biciuește în aceste versuri cusururile societății

noastre stricate, vișioase. Sunt strigătul unui revoltat. Ca să nu apară însă un Moralescu nesuferit, el face pe mof-tangiu plin de sarcasm, satiră, ironie. Cu bucurie constatăm că progresul poetului dela cele dintâi stanțe și gogoși rimate până la fabulele marelui anonim e uimitor. Ici își bate joc de poeții simbolisți, decadenți, dincolo de bătrânele vișioase, imorale, mai apoi de politicianii cari fac economii suprimând posturile micilor funcționari în bugetul statului, iar când în revoluția din 1907 ciocoi, nevoind să recunoască nicidecum că opresiunea lor a stârnit răscoala țărănilor, și caută mereu instigatori, Caragiale scrie splendida «Mângâiere», o scurtă fabulă în care arată cum baba, căreia i se varsă laptele uitat la foc, pune vina pe necuratul, — aidoma ca ciocoi pe instigatori. E superbă și ironia «savanțului» care a cetit atât de mult, încât e o bibliotecă răsturnată capul lui, din care lipsește — o spune el malițios — bibliotecarul.

Această carte trebuie să se cetiască pretutindeni, dar mai ales la noi în Transilvania pentru a cultivă spiritul caustic și sarea atică atât de rară la noi.

Verax.

Dela „Asociațiune“.

Adunarea generală a „Asociațiunii“. În 8 și 9 Noemvrie 1922 Sibiuul a fost centrul unei mari afluențe de public românesc. Adunarea generală a «Asociațiunii», amânată în acest an atât de mult din cauza morții regretatului A. Bârseanu, a fost care a atras atâta lume românească în acest vechiu centru cultural al nostru. Au fost de față I. P. S. Lor cei doi mitropoliți ai noștri Dr. Vasile Suci și Dr. Nic. Bălan, P. S. Sa episcopul Lugojului Dr. Al. Nicolescu, aproape

toți membri comitetului nostru central, un mare număr de foști și actuali parlamentari, dintre cari remarcăm pe d-nii Iuliu Maniu, Dr. A. Vlad, Dr. M. Popovici, Dr. V. Branisce, I. I. Lapedatu, Dr. I. Piso, Dr. V. Nițescu, Dr. I. Coltor, L. Triteanu, I. U. Soricu, Dr. A. Dobrescu etc. etc. Din partea «Caselor naționale» dl Col. I. Manolescu, apoi toate autoritățile publice din oraș, școli, institute financiare etc. Oficial au fost reprezentate prin delegați următoarele 32 despărțăminte

ale noastre: Aiud, Almaş, Baia-mare, Bistriţa, Blaj, Brad, Braşov, Cluj, Co-halm, Deva, Dicio-Sânmartin, Dobra, Făgăraş, Geoagiu, Gherla, Haşeg, Huedin, Hunedoara, Ibaşfalău, Ili-Mureşană, Mediaş, Miercurea, Mureş-Ludoş, Tg.-Mureşului, Orade, Oraştie, Oraviţa, Orşova, Salişte, Sebeş, Sibiu, Teacă, Vinţul de sus, Viştea. La ora 11 a. m. I. P. S. Sa *Dr. V. Suci* vice-preşedintele însoţirii noastre deschide adunarea printr'un discurs admirabil, publicat în fruntea acestui fascicol, care a impresionat profund întreaga asistenţă, contribuind în mare măsură la calmarea spiritelor atât de nemulţumite şi învrăjbite în zilele noastre critice. La propunerea dlui membru în comitetul nostru central I. Agărbiceanu se decide între mari ovaţii şi nesfârşite urale trimiterea unei telegrame omagiale preşedintelui nostru de onoare M. Sale Regelui Ferdinand I. Pe urmă se înscriu la birou delegaţii despărţămintelor, iar dl *P. Drăghici*, senator, ceteşte lista membrilor din diferitele comisii cari vor avea să lucreze în şedinţe aparte. Lista dlui Drăghici e întregită prin o altă listă a dlui Tr. Scorobeşiu. Primindu-se lista dintâi cu întregirea a doua, preşedintele declară închisă şedinţa primă, invitând publicul să viziteze expoziţia marelui nostru pictor *Octavian Smigelschi* aranjată anume cu prilejul acestei adunări, precum şi cu acela al împlinirii unui deceniu dela moartea pictorului. Totodată declară că, expirându-i mandatul pentru care a fost ales la conducerea «Asociaţiei», I. P. S. Sa sub nici un titlu nu reflectează să mai fie ales, fiind mult prea ocupat cu afacerile mitropoliei şi urmând I. P. S. Sa principiul de a nu primi slujbe care nu le poate îndeplini. Seara reprezentaţia feeriei «Ileana» de I. Borcia sub conducerea d-lui N. Băilă.

A doua zi la ora 9¹/₂, preşedintele ceteşte următoarea telegramă trimisă «*Cancelariei Civile a M. Sale Regelui*» Bucureşti: «Membrii Asociaţiei pentru literatura română şi cultura poporului român, întruniţi în congres general la Sibiu, centrul acestei societăţi, aduc omagiile lor de neclintită credinţă, iubire şi profund devotament Maestăţii Voastre, Desrobitorului acestor frumoase plauri, protectorului ştiinţelor, artelor şi înaintării în toate cele bune şi folositoare, preşedintelui nostru de onoare. Trăiască Maestatea Voastră, trăiască Maestatea Sa Regina, trăiască, în veci trăiască întreaga noastră dinastie mult iubită. Dr. Vasile Suci, preşedintele congresului».

Urmează la cuvânt raportorul comisiei pentru cenzurarea raportului general, dl *Prof. Al. Lupeanu-Melin din Blaj*, care, deplânge în emoţionante cuvinte întâi pe fostul nostru preşedinte, apoi apreciază activitatea despărţămintelor, aducând cuvenitele mulţumiri P. S. noştri Arhieriei pentru puternicul stimul ce-l dau organizaţiilor noastre prin cuvântul şi fapta lor înalţătoare. Stăruieşte asupra importanţei Caselor Naţionale, pentru a căror înfăptuire mai grabnică cere un sprijin din mare dela Stat. Arată însemnătatea reluării cursurilor de analfaşeşti, pentru cari trebuie să aducem cu toţii cele mai mari sacrificii. Semnalează loteria «Asociaţiei», cea mai mare întreprindere culturală a ţării, pentru care e chemată să-şi dea concursul toată suflarea românească, atâr-nând atâtea lucruri mari dela izbândă ei. Trece la mişcarea teatrală, care încă trebuie încurajată în cadrele «Asociaţiei», dacă vechea noastră Soc. pentru fond de teatru şi-a sistat decemdată întreaga activitate. Arată însemnătatea unui bun repertor de piese populare, în vederea unei eventuale fusiuni a numitei societăţi cu «Astra».

Cere sprijin pentru propagandistii culturali și economici ai «Asociației», precum și pentru mișcarea cooperativă. «Biblioteca populară» să nu-și sisteze apariția în nici un caz. *Directorii despărțămintelor să fie obligați a câștiga cel puțin 50 abonați la această bibliotecă*, pentru a o pune la adăpostul grijilor materiale, astăzi atât de apăsătoare. Nici revista «Transilvania» și nici «Biblioteca Astra» cari au pornit atât de frumos în timpul din urmă să nu-și sisteze apariția, precum a cerut un despărțământ, dar să încheie contract în regulă cu tipografia pentru a scoate n-rele la timp, altfel își pierd actualitatea și interesul. Când va avea mijloacele necesare, «Asociația» ar face bine să scoată și o foaie populară. Se arată apoi lucrările secțiilor, reliefându-se opera meritorie a dlui T. V. Păcățianu. După ce laudă zelul conferențiarilor și bunele servicii făcute în această privință de «Banca Centrală» din Sibiu, recomandă în atențiunea lor să stărue asupra însemnătății porturilor și jocurilor noastre naționale, precum și asupra cinematografiei la sate. E de părerea să se aducă convenitele mulțumiri dlui ministru Dr. Anghelescu pentru noua lege a bibliotecilor în care e prevăzută și «Asociația» noastră. Se cere apoi evacuarea caselor de chiriași și o chirie mai onorabilă dela Stat pentru folosința edificiilor noastre pe seama liceului de fete.

La propunerea comisiei se proclamă membru onorar al «Asociației» pentru marile lui merite pe terenul artistic musical dl *Gheorghe Dima*, directorul conservatorului de muzică din Cluj. Salută cu cuvinte alese colaborarea «Asociației» cu «Liga» și cu celelalte societăți culturale, dorind spor mai mare în urma acestor colaborări. Se ocupă în sfârșit și de propunerile

speciale venite din afară și anume: Se cere intervenție energică pe lângă guvern pentru închiderea cârciumelor în Dumineci și serbători, precum și pentru oprirea târgurilor în aceste zile. Păr. protopop Podoabă adaogă că ar trebui îndatorați funcționarii statului să cerceteze biserica și să respecte sfințenia căsătoriei. În ce privește posturile de secretari externi (propunerea dlui Dr. A. Bardossy), adunarea e de părere că aceste posturi sunt indeplinite de directorii și secretarii despărțămintelor noastre, totuși unde se pot creă și dotă astfel de posturi sistematice cu ajutor material dela orașe să se încerce din cas în cas. Internate, școli de ucenici etc. «Asociația» deocamdată nu poate înființa. Cu mari jertfe, eventual, s'ar putea angaja învățători și învățătoare ambulante, deși e foarte greu să afli persoane potrivite între împrejurările actuale. În sfârșit votează mulțumită comitetului pentru felul cum a condus afacerile și îndeosebi dlui N. Togan care a înlocuit pe președinte după moarte. — Comisia aleasă pentru censurarea socotelilor priib, raportorul ei dl V. Bontescu a aflat în ordine toate socotelile atât ale «Asociației», cât și ale internatului ei de fete, de aceea propune să se dea obișnuita descărcare comitetului central pentru gestiunea 1921. Propune apoi să se ceară un ajutor mai însemnat din partea Statului pe seama «Asociației», cu atât mai mult fiindcă el folosește absolut gratuit localurile «Asociației», precum și toate colecțiile științifice ale fostei școli de fete a «Asociației». Atrage apoi atenția că vor trebui urcate, eventual taxele elevelor din internat dela 500 la 700 Lei lunar. Propune, în sfârșit, să se mulțumească funcționarilor pentru zelul și devotamentul cu care au lucrat. Comisia pentru înscriere de membrii nou.

raportează prin dl *N. Ghițescu*, despre rezultatul propagandei ei, încassând 1680 Lei. — Urmează raportul comisiei pentru alegerea președintelui, vice-președintelui și a comitetului pe un nou period de 3 ani. Dl *S. Dragomir* arată că membrii comisiei nu s'au putut înțelege să facă o singură propunere, de aceea presintă două și ar urmă să se facă votare, de aceea cere să se constate dreptul de vot al fiecăruia în cadrele regulamentului. Președintele suspendă ședința pe $\frac{1}{2}$ oră. În acest timp dl *Dr. V. Branisce* convoacă din nou comisia de candidare, care, reîntorcându-se, prin rostul *D-Sale* arată că «Asociația», trebuie ferită de întinăriunea patimilor de orice natură și că în semn de recunoștință față de neuitatul *A. Bârseanu* cu unanimitate a hotărît să rămână vacant scaunul presidial, ca an de doliu, și să se aleagă numai vice-președinte și membrii în comitet. Dlui *Branisce* i-se fac ovații și *I. P. S.* Sa *Dr. V. Suciu* îi mulțumește pentru soluția norocoasă care a știut împacă toate divergențele și nuanțele. În acelaș sens se exprimă și *I. P. S.* Sa *Dr. N. Bălan*, arătând sollicitudinea sa pentru acest Sion al culturii românești, care este «Asociația» noastră. În postul de vice-președinte e ales cu unanimitate dl *Dr. O. Russu*, avocat, Sibiiu. Dl *Branisce* cetește apoi lista noului comitet compus din aceiași membri ca și în trecut, mai adăogând în frunte pe *I. P. S.* *Lor mitropoliții Dr. V. Suciu* și *Dr. N. Bălan*, iar în locul actualului vice-președinte pe dl *Dr. Al. Rusu*, prof. în Blaj. Dl *Col. I. Manolescu* oferă într'un elan de negrăită însuflețire 9000 Lei fondului *A. Bârseanu* și 60,000 Lei pentru casa și muzeul *A. Iancu* din Vidra inițiate de «Asociațiune», pe care o numește «mama tuturor societăților culturale românești», sub ocro-

tirea căreia pune și tânăra, dar harnica sa societate «Casele Naționale». Cuvântarea și gestul dlui *Col. I. Manolescu* a fost, fără îndoială, momentul cel mai înălțător al zilei a doua de congres, care încă a contribuit mult la împăcare și îngăduire reciprocă în scopul unei armonice colaborări pe terenul cultural al tuturor forțelor noastre naționale. — Se fac apoi mai multe propuneri de a se fixa acum locul congresului viitor, dar se decide să se lase aceasta în competența noului comitet. După amiazi la ora 4 dl *Dr. G. Preda* a desvoltat frumoasa sa conferință «Testamente corporale și suflatești» ce se va publica în revistă.

Despărțămintele „Asociațiunii”.

Despărțăm. Lăpușul-Unguresc s'a reorganizat alegându-și director pe dl *Zah. Man* protopop, numindu-se totodată 29 conferențieri pentru ținerea conferențelor și înființarea bibliotecilor și agenturilor. — *Despărțământul Jibău* a luat și inițiativa laudabilă a unei serbări comemorative *G. Pop de Băsești*. — *Despărțământul Oravița* începe o frumoasă activitate la sate cu scopul de a înscrie membri noi, de a înființa agenturi și biblioteci etc. — *Despărțământul Chioar* cere 30 biblioteci populare pentru tot atâtea comune și anunță o mare serbare culturală pe ziua de 15 Iunie a. e. Bibliotecile necesare s'au trimis. — Dl *Ioanichie Oprean* preot în Booz, *despărțământul Iliu-Murășand* cere o bibliotecă poporală pe seama agenturii înființată de dânsul și constată că *despărțământul* stagnează. Se va stăruî pentru reorganizarea acestui *despărțământ* odinioară frunțș. — Dl *Remus Perian* preot a întemeiat o agentură a «Asociațiunii» în Mircovăț (Oravița), înscriindu-se dânsul între membri pe viață, iar alți 100 inși între cei aju-

ători. A făcut și 3 abonamente la Biblioteca populară a «Asociațiunii». — Societatea academică «Avram Iancu» dela universitatea din Iași întreabă dacă se pot organiza despărțăminte sau agenturi ale Asociațiunii noastre și în vechitul regat? Răspunsul definitiv îl va da adunarea generală. — *Păr. Metodi* Zavoral abatele mănăstirii Strahov din Praga, membru de onoare al societății noastre, a binevoit a se înscrie și între membri nostri fondatori, achitând suma de 300 cor. cehoslovace. — *Direcțiunea casei de păstrare din Săliște* a votat «Asociațiunii» noastre un ajutor de 1000 Lei. — Casa de educație națională din Timișoară sub președinția dlui E. Ungurian trimite o adresă în chestia promovării industriei și comerțului prin înființare de școli, internate pe seama elevilor etc. — O altă adresă către factorii nostri politici e pentru repatrierea și colonizarea elementului românesc în județe mai puțin populate: Timiș-Torontal, Odorheiu, Trei-Scaune, Ciuc, Murăș-Turda, Bucovina, Hotin etc. — Casa bisericeii donează bibliotecii noastre centrale: 12 mineie, 1 Octoil mare, 1 Apostol, 1 Didahii, 1 Penticostar, 1 Sf. Evanghelie, 1 Sf. Biblie, 1 Aghiazmatar, 1 Evhologiu, 1 Psaltire, 1 Catavasier, 1 Slujba sfințirii bisericii, 1 Slujba învierii, 1 Panhidă sau Parastas, 1 Rânduiala Sfințirii Steagului, 1 Rânduiala sfințirii unei școale, 1 Rânduiala ridicării

Panaghiei. — Dlui cpt. Archip i s'a trimis o colecție din publicațiunile noastre pentru biblioteca *comunel* *Vășiești*, cătunul Hangani, jud. Bacău. — Retrăgându-se dl *Dr. A. Grozda* dela conducerea *despărțământului Buteni* e rugat păr. protopop *Florian Roxin* să reorganizeze acest despărțământ unul din cele mai active până bine de curând. — Dl *T. Felea* preot și președintele agenturii noastre *Iara de jos* trimite abonamente la Biblioteca populară a «Asociațiunii» în suma de 425 Lei. — *Despărțământul Ciachi-Gârbău* în 1921 a dezvoltat o admirabilă activitate. Reținem rezultatele principale, cele mai apreciable: A încasat 7079 Lei dela 33 membri pe vieață, 29 activi și 17 ajutători. A înființat 4 biblioteci, 2 agenturi nouă, 6 cooperative și 1 casinou în Ciachi-Gârbău. — *Despărțământul Tg.-Murăș* s'a reconstituit în adunarea din 18 Aprilie a. c. alegându-și director în persoana dlui *I. Cheri*. S'au înscris 20 membri noi. Dl Filimon face propunere pentru înființarea unei societăți arheologice în județ. Propunerea se primește, deși în cadrele secției istorice a «Asociațiunii» noastre se poate ajunge acelaș scop. — *Despărțământul Băsdăști* trimite 830 Lei taxe de membri. — Dl *M. Benchea* preot în Buffalo N. I. trimite 2 cecuri în valoare de 2900 Lei, taxe de membri, abonamente etc.

Nr. 1675—1922.

Circulară

cătră Onor. Direcțiuni ale despărțămintelor „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“.

Suntem în plină iarnă, anutimpul în care țaranul nostru poate consacra și culturii spiritului o bună parte din timpul

unor zile și mai ales din lungile nopți, pe care le petrece adesea numai cu pierderi morale și materiale.

Ținând seamă de această împrejurare, Vă rugăm cu toată insistența, din însărcinarea comitetului nostru central și a ultimei adunări generale a instituțiunii noastre, să Vă străduiți ca îndeosebi în timpul iernii să profiți și țăranul nostru, în orașe muncitorimea și intelectualii noștri, de binefacerile culturii.

În acest scop, este de dorit, să începeți o muncă sistematică și intensivă pentru înaintarea culturală a poporului nostru.

Vă atragem, și de astădată, în special, atențiunea asupra următoarelor lucrări, de cari unele despărțăminte a'e «Asociațiunii» au ținut prea puțin seamă până acum, iar altele le-au îmbrățișat cu căldură, dar cari sunt de a se continua neîntrerupt, an de an și zi de zi, dacă e ca ele să aibă o influență durabilă și de cel mai mare folos pentru masele poporului. Anume:

1. Să aranjați **prelegeri populare**, în cât mai multe comune, dacă se poate în toate comunele de pe teritoriul despărțământului. Ținând seamă de importanța *portului național* și *dansurilor naționale*, Vă rugăm, să stăruiti mai înadins pe viitor cu conferențe și prelegeri și asupra acestor probleme. În ce privește portul național să se ia de model M. Sa Regina și familia Sa, cari țin cu atâta dragoste să dea un exemplu de ceea ce ar trebui să facă în această privință toate doamnele și în genere toate femeile române. În caz când despărțământul e prea vast, să binevoiți a înainta comitetului central un proiect pentru o *nouă arondare*.

2. Cu ocazia prelegerilor să înființați în fiecare comună, unde nu s'ar fi înființat până acum, câte o **agentură și bibliotecă populară**.

Spre acest scop comitetul central, la cerere, Vă pune gratuit la dispoziție cărți potrivite și îndrumările necesare.

Agenturile înființate să nu rămână numai cu numele, ci să și funcționeze, în înțelesul statutelor, sporindu-se numărul membrilor și încassându-se regulat, an de an, taxele dela membri.

Bibliotecile populare să fie ținute în evidență și cărțile să se sporiască și cetiască cu toată stăruința.

Un bun serviciu ni se va face, dacă bibliotecarii vor nota exact *numele și numărul cetitorilor*, ca să se poată vedea la ce sunt bune jertfele ce se fac cu înființarea bibliotecilor.

3. Pentruca agentura și biblioteca să poată fi de cel mai mare folos, este de neapărată trebuință, ca ele să aibă un *adăpost*, măcar o **cameră**, în care să se poată adună cei doritori de citit și de învățatură. Astfel de *adăposturi (Case de cetire)* s'au creat, și până acum, în multe sate și orașe și avem nădejde, că în scurt timp numărul lor se va spori. Harnica noastră învățătorime, în bună înțelegere cu zeloasa noastră preoțime și

cu primăriile comunale vor găsi, fără îndoială, mijloacele necesare pentru înfăptuirea acestor vetre de lumină a satelor, dacă nu altcum, până la vremuri mai bune, adăpostindu-le într'un local din edificiul școlii sau al primăriei comunale.

4. Să stăruieți ca în toate comunele să se țină **șezători culturale**, cari se aranjează cu *prelegeri, declamări, dialoge, cântări, cetiri și teatru*, odată, de douăori anual, împreunate și cu joc.

La aceste șezători culturale au să ia parte nu numai tineri, feciori și fete, ci și bărbați și femei, cu scopul de a se cultiva înșiși și, pregătindu-se pentru serbări publice, să cultive și pe alții.

De altă parte se va țineă seamă și de tinerimea școlară, mai ales de cea din ultimii ani de școală, încopciând în programa serbării or și anumite puncte, ce vor avea să fie executate de această tinerime.

Petrecherile și producțiile aici pomenite pot fi un izvor prețios de venit pentru înființarea Caselor Naționale sau cel puțin a Caselor de cetire și conveniri culturale.

5. De importanță deosebită socotim a fi pentru alungarea întunerecului din suflete **cursurile de analfabeți pentru oamenii în vârstă**, cari am dori să se introducă în fiecare comună românească. «Asociațiunea» a stăruit și înainte de războiu, prin mijlocirea despărțămintelor, pentru introducerea acestor cursuri. În acest scop a trimis gratuit, unde ni s'a cerut, abecedarele necesare și instructorilor, cari s'au distins prin instruirea cu mai mult succes în cetit și scris a unui număr mai mare de analfabeți, le-a distribuit premii.

Acest lucru bun îl vom face și de aici înainte. Rugăm deci Onor. Direcțiuni ale despărțămintelor, cum și pe domnii preoți și învățători să ia în mână înfăptuirea acestei probleme.

Drept manual pentru învățarea scrisului și cetitului recomandăm *«Abecedar sau carte de scriere și cetire pentru analfabeți de Ioan Bota, învățător. Ediția II»*, carte aprobată sub Nr. 23,543—1920, precum și din partea Secțiunii școlare a «Asociațiunei», și se poate procura dela tipografia «Foaia Poporului» din Sibiiu.

Comitetul nostru central distribue gratuit, și în anul de față, un număr oarecare de exemplare din acest abecedar și, între învățătorii și preoții, cari se disting, împarte 10 premii de câte Lei 250.—.

La examenul celor ce au făcut cursul de analfabeți va avea să ia parte și un delegat al comitetului cercual raportând comitetului central asupra succesului obținut.

6. Fiindcă dela succesul loteriei aranjate de «Asociațiune» depinde în cea mai mare parte succesul întregii acțiuni culturale și naționale, înscrise în vastul program al acestei instituțiuni, Vă rugăm, să depuneți o deosebită stăruință pentru desfacerea loturilor acestei loterii.

7. Ținem, mai departe, să Vă atragem atențiunea asupra „Bibliotecii populare“ a «Asociațiunii», a Calendarului pe 1923 al acesteia și a revistei „Transilvania“, și să Vă rugăm ca să stăruți pentru desfacerea, cu prețul stabilit, a cel puțin 50 ex., ce Vi se vor trimite din numita bibliotecă și a exemplarelor ce Vi s'au trimis deja din calendar, cum și să înscrieți un număr oarecare de abonamente la revista «Transilvania».

8. Vă rugăm să ne recomandați intelectuali pricepuți din despărțământ: preoți, învățători, agronomi etc., cu cunoștințe de stupărit, pomărit, vierit ș. a., cari ar fi aplicați să țină cicluri de conferențe (prelegeri) în părțile Dvoastră, pe lângă oarecare retribuții: onorare și diurne, ce ar fi să ni se comunice prin mijlocirea Dvoastră.

9. De o deosebită importanță, pentru dobândirea celor mai mari succese prin propaganda ce se face în masele poporului, este armonizarea activității culturale și economice a organelor conducătoare ale despărțământelor «Asociațiunii» cu activitatea celorlalte societăți de pe acel teritor, cum sunt **cercurile preoțești și învățătorești, reuniunile agricole, reuniunile de femei ș. a.**

Unde această armonizare s'a făcut, rezultatele sunt evidente.

10. Să nu scăpați din vedere, Vă rugăm, nici **sporirea numărului membrilor „Asociațiunii“** nici **propaganda cooperativă**, pentru care, la cerere, Vă punem la dispoziție exemplare de statute și îndrumările trebuincioase.

11. Anexat sub % Vă trimitem 1 exemplar din adresa noastră Nr. 1229/1922, cu rugarea ca, luând în considerare marea însemnătate a chestiunii pentru care intervenim, să stăruți și Dvoastră cât mai mult pentru înfăptuirea ei.

În nădejdea, că despărțământul ce conduceți va desfășura o activitate cât mai mulțumitoare în toate direcțiunile indicate, Vă rugăm Domnule Director, să primiți încredințarea deosebitei noastre stime.

Sibiiu, în 28 Noemvrie 1922.

Dr. Octavian Russu,
vicepreședinte.

Romul Simu,
secretar.

Bibliografie.

Al. Procopovici, Probleme vechi și nouă. (Iarăși mente și minte — legi fonetice — e neaccentuat > i frasin buvons, dumatică — os, es > i, evoluții acustice etc.). Extras din «Dacoromania» anul II, (1922).

Buletinul de informații al grădinii botanice și al muzeului botanic dela universitatea din Cluj, vol. II, Nr. 3, cu următorul sumar:

I. Prodan, Oecologia plantelor halofile din România, comparate cu cele

din Ungaria și șesul Tisei din regatul SHS. *Al. Borza*, Două plante indigene ale României. Scoparius et Spiraea salicifolia. Recenzii. Bibliographia botanica Romaniaae. Informațiuni. Personalia. Acest prețios buletin botanic apare în condiții tehnice remarcabile, cu număroase și interesante ilustrațiuni, sub îngrijirea profesorului Dr. Al. Borza în 3—4 fascicole anuale și costă abia 30 Lei. Îl recomandăm cu căldură tuturor iubitorilor de știință. Abonamentele se trimit la: Grădina botanică, Cluj, str. regală 28.

Maria I. Georgescu, Anuarul liceului de fete «Unirea» din Târgul-Mureș pe anul școlar 1921—1922, tipografia «Ardealul». Din cronică anului școlar apare spiritul sănătos în care e condus institutul. Sunt remarcabile excursiunile și serbările școlare ale elevelor. Astfel e serbarea dela «Pomul de Crăciun» și dela încheierea anului școlar, când direcțoara a rostit și o cuvântare ocazională.

Ioan Pop, Anuarul III al liceului modern-real de stat «Emanuil Gojdu» din Oradea-mare pe anul școlar 1921—1922, Oradea-mare, tipografia și librăria Românească, s. a. Cine vrea să cunoască greutățile extraordinare prin cari trece școala românească de astăzi cu mutările și schimbările continue în personalul didactic, să citească la istoricul anului școlar 1921—1922 punctul I despre «schimbările în corpul profesoral».

Revizoratul școlar al jud. Sălaj, *Anuarul* școlilor primare urbane de stat pe anul școlar 1921—1922, Șimleul-Silvaniei, 1922, tipografia «Victoria», Gr. Avram. Preț 26 lei. Format 8 mic, pagini 160.

După o prefață lămuritoare, datorită dlui N. Nistor s. rev. școlar, dl revizor I. Măngo scrie câteva pagini din trecutul școlilor noastre, apoi alte

câteva pagini datorite tot celui dintâm privitoare la ancheta școlară a ministerului de instrucție în vederea reformării învățământului primar și normal. D. Mărgineanu tipărește câteva date asupra învățământului primar din Sălaj dela 1 Septembrie 1919 până la 31 August 1922 cu tablouri de cheltuieli foarte instructive. Inv. I. Mateiu dă un articolăș despre învățător și școala muncii, apoi urmează datele privitoare la școlile primare urbane din: Șimleu, Tășnad, Crasna, Cehul-Silvaniei, Zălau, Jibău și a celei de ucenici din Sălaj. Băncile: «Naționala» și «Silvania», Șimleu, «Vulturul», Tășnad și «Codreana», Băsești, cari au subvenționat tipărirea acestui anuar în 450 ex. au săvârșit o faptă bună, care merită recunoștința publicității.

Anuarul liceului gr.-cat. român de băieți și al școlii primare gr.-cat. din Beiuș pe anul școlar 1921—22, publicat de secretariatul liceului. Beiuș, tipografia «Doina». E remarcabil din multe puncte de vedere. În frunte aduce fotografia P. S. Sale episcopul român unit dela Oradea *Dr. Valer Traian Frențiu*, de o patriarhală bunătate și frumuseță de suflet, precum și de o rară destoinicie în conducerea afacerilor administrative, calități subliniate în cuvinte alese de dl V. Ștefanica, directorul liceului, protopop și canonic onorar. Tot atât de remarcabil e și discursul-studiu datorit dlui profesor *Fr. Hubic*, cu prilejul aniversării a 40 de ani de muncă școlară a dlui director Vasile Ștefanica. Trebuie să aibă un suflet ales și un nobil ideal cine e capabil de munca și devotamentul directorului Ștefanica. Mai ales s'a dovedit aceasta cu prilejul persecuțiilor ungurești. «Doară și el a fost așezat în fruntea intelectualilor noștri judecați la moarte, doar asupra capului lui cărunț s'a descărcat arma bol-

șevică pe podul de lângă internatul de băieți, doar lângă căpătâiul său erau îngrămădite explosibilele armatelor de aici, cari în fiecare clipă îl puteau arunca în slavă cu familia sa și liceul nostru. El a stat și a suferit, ca oala ce se duce la junghiere, cu ochii ridicați spre ceruri nădăjduia că Dumnezeu milelor nu-și va părăsi turma sa. Iar când s'a năpusit urgia iadului asupra noastră, cu o bucăică de pâine în buzunar se ascunde în păduricea orașului și în căpițele de fân din câmp dinaintea călăilor, cari însetosându-i sângele îl căutau pretudindeni». Aceste mișcătoare cuvinte le cetim în frumosul discurs ocazional al profesorului compozitor Fr. Hubic. Și totuș acestor martiri naționali din vremuri de opresiune barbară și astăzi li-e hărăzită soarta cea mai grea. Leafa lor nici astăzi în România întregită nu e ca a celorlalți colegi, fiindcă Statul nostru în loc să recunoască și încurajeze munca desinteresată probată de secole a școalelor noastre confesionale, vrea să le statifice cu forța, tăind orice subvenții pe seama acestor școale. Câtă vreme biserica se va putea rezemă pe servitori devotați ca aceștia, poate să înfrunte victorioasă câteva zile de încercare până la o soluționare definitivă și mai norocoasă a acestei grave chestiuni. — Dacă am dori ceva, ar fi ca frații dela școalele din Beiuș întreaga lor activitate culturală extrașcolară să o desvolte în cadrele «Astrei» ca pe vremea regretatului Dr. I. Ciordaș. Vox.

Anuarul III al Școlăii medii de Stat pentru băieți și fete din Satulung-Săcele, județul Brașov, anul școlar 1921—1922, întocmit de Ioan Odor, director Brașov, tipogr. G. I. Gologan, str. Porții 45, 1922. Această școală, mulțumită conducerii înțelepte ce are, e una din cele mai bine organizate.

Are până acum 9 fundațiuni cu menire frumoasă, valorând Lei 8360·16, ajută pe elevii sărmani, a deschis o cantină școlară etc. Corpul didactic desvoltă o remarcabilă activitate extrașcolară prin conferințe, șezători culturale etc. Regretabil este că această activitate nu se desvoltă în cadrele vechei noastre «Asociațiuni», ci independent, fără de nici o mențiune despre organizațiile ei, ca și când ea n'ar există și n'ar fi desvoltat nici o activitate. Colegii dela această școală trebuie să-și dea seamă că e altceva să muncești de capul tău și altceva în legăturile unei vechi societăți de cultură care numără printre muncitorii ei pe reprezentanții cei mai de seamă ai școlăii și culturii românești în toate centrele: Cluj, Blaj, Sibiu, Baia mare, Gherla, Săliște, Sighetul-Maramureșului etc. Precum ca să se știe.

Anuarul III al școlăii de arte și meserii din Brașov, anul școlar 1921/22, publicat de Ing. G. Mihailescu director, Brașov, tipogr. «Gutenberg», 1922. E unul din cele mai interesante. În frunte aduce frumoasa cuvântare, de o deosebită putere de convingere, despre rolul școalelor de meserii în naționalizarea industriei, rostită la încheierea anului școlar, de dl dir., apoi alte două conferințe datorite aceluiaș despre inventatorul Edison, precum și despre organizația științifică a lucrului. Urmează apoi un scurt istoric al școlăii și datele statistice necesare. Indemnăm și noi pe părinți și elevi să îmbrățișeze cariera industrială menită a asigura viitorul țării noastre.

III. Anuarul școlăii normale «Andrei Șaguna» pe anul școlar 1921/22, publicat de Dr. V. Stan, director. Pe lângă date școlare de mare interes cuprinde și cuvântarea directorului despre cunoașterea de sine. Sunt de

remarcat și legăturile frumoase ale acestei școale cu «Asociațiunea» noastră, mai ales în ce privește corul elevilor, care și-a dat concursul la câteva ocazii solemne în viața instituțiunii noastre.

Academia Română. Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu, cu o comunicare făcută la «Academia Română» de *N. Iorga*. Lucrare tipărită cu ajutorul fondului cultural I. C. Brătianu și al Centralei băncilor populare. București 1921. Format mare 8°, pagini 424. Prețul 45 lei.

Contribuții la reforma învățământului secundar din România. Școala normală superioară și școlile civile din Ardeal. Cluj 1922. Prețul 10 lei.

C. Loghin: Curs complet de stenografie română Școala Română, Suceava. Prețul 28 lei.

Anuarul institutului teologic și al școlii normale ortodoxe-române din Arad pe anul școlar 1921—1922, publicat de Dr. Teodor Botiș, director, Arad, 1922, tiparul Tipogr. diecezane.

Dr. Gheorghe Hetcou: Anuarul liceului de stat «Gheorghe Șincai» din Baia-mare pe anul școlar 1921—1922. Baia-mare tipografia «Dacia». Cuprinde pe lângă duiosasele cuvinte de pomenire pentru regretatul coleg Andrei Pop sub iscălitura Prof. A. Coza, un înțelept discurs la deschiderea anului școlar, care îndeamnă la muncă și îndeplinirea datoriei într'o elevată concepție de viață creștinească, datorită d-lui director Dr. Gh. Hetcou. Și aici trebuie semnalată cu bucurie activitatea deosebit de rodnică a profesorilor dela liceu în cadrele «Asociațiunii» noastre. Dl director Dr. Gh. H. e directorul despărțământului, vrednicul profesor I. Iepure e cassierul acestui fruntaș despărțământ, trimițând

centralei noastre sume de câte 13,000 Lei, iar ceilalți colegi sunt conferențarii și propagandiștii noștri culturali. Exemplul lor poate îndemna și pe alții să facă la fel.

III. Anuarul liceului Petru Maior din Gherla pe anul școlar 1921—1922 publicat de directorul liceului *Dr. Emil Precup*, tipografia Augustin S. Deac, Gherla 1922. E unul din cele mai remarcabile anuare. În frunte aduce un interesant studiu istoric «Din trecutul orașului Gherla» datorită dlui prof. *P. Cotuțiu*. Interesantă și instructivă e și cronica anului, din care notăm înființarea societății de lectură Ioan Creangă a elevilor dela acest liceu, mai departe datele privitoare la viața sportivă a elevilor. Harnicul director a publicat în acest an școlar studiul «Viața și opera lui Ioan Creangă», precum și ed. II din curs de limba română pentru cl. II și III din școlile cu limba de predare maghiară. Merită să fie subliniat și adus ca exemplu și faptul că toți dnii profesori sunt membri în comitetul despărțământului Gherla al «Asociațiunii» și că întreaga activitate extrașcolară o dezvoltă în cadrele acestei însoțiri vechi și bine meritată pentru cultura națională. E de remarcat și excursia făcută de profesorii și elevii acestui liceu în Bucovina și Moldova, apoi diferitele donațiuni, colecte etc. în beneficiul liceului.

Maria Popescu-Bogdan, Anuarul școlii normale de conducătoare de grădini de copii din Brașov pe anii școlari 1919, 1920, 1920—1921 și 1921—1922, Brașov tipogr. «Unirea». Pe lângă date școlare necesare (tablourile nominale ale elevilor cari au terminat aceste cursuri, însemnări, înștiințări și programa analitică a materiilor predate) cuprinde la început un luminos

istoric al școalei datorit distinsei directoroare a acestei școale, dnei M. P. B.

Ni s'au trimis următoarele lucrări ale dlui *Iulius Grigore Pascu* pe seama bibliotecii centrale a «Asociațiunii»:

1. Modurile de stingere ale obligațiilor în dreptul roman și în codul «Napoleon». Extras din revista «Archiva». Iași 1915.

2. Organizarea serviciului administrativ ales și numit. Teza de doctorat. Iași, tip. «Progresul» 1918. Format 8°, pagini 48, prețul 4 Lei.

3. Democratizarea constituției. Iași, tipogr. «Progresul» 1919. Format 8°, pagini 36, prețul 4 Lei.

4. Organizarea învățământului administrativ superior. Extras din revista «Renașterea Română». Iași, tip. P. Iliescu 1918.

5. Impozitul industrial și exproprierea industrială. Memorii expuse la congresul industriei din 24—27 Ianuarie 1921. Extras din «Buletinul industriei» Nr. 1—3, 1921. Ministerul de ind. Oficiul de studii și anchete.

6. Industria casnică la expoziție, București 1922.

7. Expoziția și târgul de mostre a industriei românești. 11 Sept. — 2 Oct. 1921. Parcul Carol I, București. Industria casnică.

8. Învățământul industriei casnice. Extras din Nr. 6 al rev. «Transilvania» 1922.

Ignotus, Fericirea. Dramă în trei acte. București, Cartea Românească 1920, prețul 12 Lei.

O dramă tezistă. Deși teza e foarte frumoasă, anume: «în jertfă e fericirea supremă și în dragostea rodnică singura nădejde de nemurire», ea totuși nu e susținută bine din punct de vedere psihologic. O față jignită în întâiul ei amor, nu se dă bătută de întâia argumentație filosofică morală. Nici un bărbat rece, a-

proape nesimțitor în afaceri de ale inimii, nu înțelegem cum cade mort dintr'odată văzându-și nevasta sărutată de un rival. Dar mai sunt și altele.

Povestea lui Archirie, scoasă din hârtii bătrâne de *Al. Lupeanu*, editura librăriei Aug. S. Deacu, Gherla 1922, format 16°, pagini 15, prețul ?

Di *Al. Lupeanu*, harnicul profesor și bibliotecar al bibliotecii centrale din Blaj nu stă de geaba în fruntea acestui înalt așezământ de cultură care posedă manuscrise vechi și prețioase adunate de mării cărturari de pe vremuri ai Blajului: T. Cipariu, Ioan Micu-Moldovanu etc. În «Unirea Popoului», pe care o conduce, publică de o vreme încoace minunate versuri populare rămase dela neîntrecutul cunoscător al limbii noastre, Timoteiu Cipariu, care a fost și un dibaciu versuitor. Acum tipărește o nouă și admirabilă variantă veche a povestirii lui Archirie scrisă în 1773, în limba veche și înțeleaptă a timpului. Pagubă că tiparul și hârtia nu sunt la înălțimea și frumusețea povestii. O recomandăm totuși cu căldură.

Dr. Coriolan Petranu, Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. Trecutul, prezentul și administrarea lor. 101 ilustrațiuni, o hartă și un tablou statistic. Les Musées de Transylvanie (résumé). București, «Cartea Românească» 1922. Format 8° mare, pagini 227, prețul ? O publicațiune strălucită asupra căreia atragem deosebit atențiunea cititorilor.

Ignotus, În umbră și tăcere. Poezii. Cartea Românească S. A. Sucursala «Cosinzeana», Cluj. Format 8° mare, pagini 64, prețul 20 lei.

Aceste poezii scrise în umbră și tăcere caută mai mult lumina, sferele astrale, macrocosmosul și întreg universul. Nu le ajunge «lumea vegetală» a pământului, nici principal causal-

tații ce domină aici — se avântă cu mult mai sus. Păcat că avântul e tăiat de multe ori de banalități științifice care sunt bune în tratatele științifice, dar nu în poezii. Versurile mai păcătuiesc uneori și prin greșeli de limbă «nimului» p. 14, de ritm (rămân p. 46), de gramatică (voi... m'au (!) uitat) p. 26, de bun simț chiar («Mă simt în pragul nemuririi» p. 13) etc. Pe lângă unele versuri fragmentare isbutite o singură bucată e ineccepționabilă «Rugăciune» care e păcat că se îndreaptă către Somn. Astfel de apariții poetice nu sunt un progres, de care să ne bucurăm, ci din contră ele ne fac să ne consolăm reluând vechile lecturi (Anghel, Iosif, Coșbuc, Eminescu).

(ac).

Lucian Costin, Cântecele mele (1910—1922) București. Prețul 10 Lei. Sunt mai mult în gen popular. Unele destul de norocoase ca «Bătrâna» care stă perdută gândind la unicul ei fiu morțdeparte, sau ca «Singur», «S'alint acum des», «Cântecul timpului» etc. Păcat că inspirațiunile naționale nu sunt isbutite. Au și defecte de formă și de fond ca «Banatul» și «Eroii dela Tisa», care păcătuiesc prin expresiuni prea tari ce slăbesc efectul. Autorul poate să ne dea și lucrări mai valoroase.

(ic).

Calendarul național al ziarului „America”. Deși am primit numai acum calendarele fraților noștri din America tipărite în editura companiei de publicitate a societăților române, devenită mai târziu editura uniunei

societăților române de ajutor și de cultură din America, ele totuș ne interesează în chipul cel mai deosebit. Deja înfățișarea lor plăcută, învălitoarea lor atrăgătoare, hărția fină, de lux, tiparul citeț, ilustrațiile splendide te îndeamnă să răsfoiești cu drag aceste calendare. Noi avem înaintea noastră calendarele pe 1918, 1920 și 1922. Cu bucurie constatăm o creștere, un spor în spre bine în aceste trei calendare. În cel dintâiu se oglindesc visurile și nădejile noastre de mai bine pe care frații noștri nu le-au pierdut niciodată nici acolo cu toate învingerile dușmanilor. În al doilea bucuria pentru înfăptuirea visului nostru secular. În al treilea stăruința deosebită pentru înaintarea neamului nostru pe toate tărâmurile. În adevăr tipărirea acestor calendare face o cinste deosebită, nu numai editurii, ci mai ales colaboratorilor și întocmitorilor lor, dintre cari amintim pe dñii C. R. Pascu, Iuliu E. V. Ioanovici, Efrem Urcan, I. Jivi-Bănășeanu, Leon Feraru, Andrei Popovici, Ion Iosif Schiopul, George Marhao etc. etc. E atât de mișcător să vezi și să cetești, cum urmăresc acești frați îndepărtați toate mișcările de acasă, se bucură de cele bune, se întristează de cele rele și nu au altă dorință decât odată și odată să se odihnească și ei «în glia neagră, sub cerul românesc, în mijlocul poporului pe care-l iubesc». Dacă mai adăogăm că ilustrațiile sunt atât din țară cât și din America și că prin însuș acest fapt ele interesează pe toată lumea, am spus tot ce se înfățișează unei priviri fugitive din aceste calendare. (ig.)

Rugăm reînnoirea urgentă a abonamentului.

ADMINISTRAȚIA.

Cuprinsul anului 1922.

I. Poesii.

1. Artistice.

	Pag.
<i>Axente Banciu</i> , Inima mea (după Petöfi) — — — —	68
" " În numele poporului (după Petöfi) — — — —	262
" " Norii (după Petöfi) — — — —	273
" " Fii bărbat (după Petöfi) — — — —	345
<i>Andrei Bârseanu</i> , Imnul Unirei și Imnul Astei — — — —	622
" " Comorile lui Iancu — — — —	629
" " Popa Gheorghes — — — —	634
" " Un falnic glas — — — —	635
" " 3/15 Maiu 1881 — — — —	638
" " Ardealul — — — —	641
" " La Crăciun (trei poesii) — — — —	643
<i>Ioan Borgia</i> , Rugăciune — — — —	249
" " Mamă — — — —	317
" " La moartea unui viteaz (A. Iancu) — — — —	558
" " Pelagia Roșu (1848) — — — —	562
<i>Aurel Contrea</i> , Căntece — — — —	132
<i>George Dumitrescu</i> , Seară tristă — — — —	346
" " Odinioară — — — —	412
" " Străbunii — — — —	571
<i>Volbură Poiand</i> , Clipe de seară — — — —	14
" " Ursita ei — — — —	65
" " Iubiți, cântați — — — —	124
" " Primăvara — — — —	257
" " Vântule — — — —	368
" " Eroii — — — —	589
" " Sărmană sburătoare — — — —	704
<i>George Ponetti</i> , S'a dus badea — — — —	120

	Pag.
<i>George Ponetti</i> , Dor nebun — — — —	365
<i>Aurelia Pop</i> , Tainele zorilor — — — —	330
" " Glas din Ardeal (1922) — — — —	709
<i>Vintilă Russu Șirianu</i> , Înopțare — — — —	128
<i>I. U. Soricu</i> , Furtuna (legendă nordică) — — — —	5
" " Rândunelele — — — —	114
" " Doina — — — —	115
<i>Vasile Stoica</i> , Lord Randal (baladă engleză) — — — —	110
<i>Sandu Teleajen</i> , Baladă nouă — — — —	366
<i>Duiliu Zamfirescu</i> , Crinul — — — —	389
" " Mirișă (fragment) — — — —	398

2. Populare.

Cântecul lui Budac — — — —	72
Cântecul muierei leneșe — — — —	207
Populare — — — —	210
Cântec de flăcău — — — —	213
Populare — — — —	221
" — — — —	274
" — — — —	294
" — — — —	422
Armele Iancului și Până fu Iancu — — — —	565
Carăle Iancului — — — —	575
Iancu și Coșut — — — —	590
Iancu în Abrud — — — —	594
Populare — — — —	668
" — — — —	725
" — — — —	737

II. Proză.

1. Povestiri, nuvele, schițe, legende, tradiții etc.

<i>Ioan Agărbiceanu</i> , Învățătura Marinei — — — —	105
" " Din păcatele noastre — — — —	250

	Pag.		Pag.
<i>Ioan Agârbiceanu</i> , Din păcatele noastre — — —	334	<i>Andrieu Bârseanu</i> , «Albina» și «Asociațiunea» — — —	185
<i>Alegător</i> , Electorale (crâmpeie)	218	„ „ Cuvântul de deschidere din 10 Ianuarie 1920 — — —	623
<i>I. A. Bassarabescu</i> , La tușa Zina (schiță) — — — — —	662	„ „ Discursul român-italian — — —	630/1
<i>C. Cehan-Racovița</i> , Desrădăci-natul — — — — —	730	„ „ Activitatea consiliului național — — — — —	705
<i>Alexandru Ciura</i> , Amintiri despre Avram Iancu — — — — —	726	<i>I. A. Bassarabescu</i> , În amintirea lui A. Bârseanu — — — — —	642
<i>Gustave Flaubert</i> , Madame Bovary (fragment) — — — — —	64	<i>f. Bianu</i> , Un ardelean idealist și ideal: A. Bârseanu — — — — —	639
<i>Ioan Georgescu</i> , «Bumbul Călugărului» (legendă) — — — — —	69	<i>V. Bogrea</i> , Mihailu Viteazul ca emul al lui Alexandru cel Mare	329
„ „ Descoperirea minelor din Căuc-Sândonic (tradiție) — — — — —	71	<i>I. Boros</i> , Revoluția lui Horia și comitatul Caraș — — — — —	8
„ „ Răsbunarea vrăjitorului și Cârțița (sobolul) — — — — —	121	„ „ Un răspuns și un avertisment tineretului — — — — —	599
„ „ Golea-Goleș și O inscripție din Turda — — — — —	367	<i>Ioan Georgescu</i> , Gustave Flaubert (notiță) — — — — —	63
„ „ La îmblătit (schiță) — — — — —	421	„ „ Alexandru Petöfi (notiță) — — — — —	66
„ „ Pe urmele lui Avram Iancu — — — — —	576	„ „ Începuturile «Albinei» (după Petra-Petrescu) — — — — —	190
<i>Al. Lascarov-Moldovanu</i> , Părințele Vartolomeu (povestire) — — — — —	653	„ „ Evoluția ulterioară a «Albinei» — — — — —	200
<i>Alexandru Petöfi</i> , Scrisori din călătorie (trad. I. Georgescu) — — — — —	66	„ „ «Albina» și «Emke» — — — — —	211
<i>M. Theodorian-Carada</i> , Un erou (schiță) — — — — —	259	„ „ «Emke» și «Astra» (după Aradi) — — — — —	275
<i>Duiliu Zamfirescu</i> , Țărani și arândași (fragment din romanul «Vieța la țară») — — — — —	392	„ „ † Duiliu Zamfirescu — — — — —	390
		„ „ Avram Iancu în poezia populară — — — — —	566
		„ „ Spicuri din autori despre A. Iancu — — — — —	584
		„ „ Atrocități ungurești în 1848 — — — — —	588
		„ „ Poezia lui Andrieu Bârseanu — — — — —	644
		<i>Ion Gorun</i> , O scrisoare despre Avram Iancu și altele — — — — —	591
2. Articole, studii etc.			
<i>Alexandru P. Arbore</i> , † Tudor Pamfile — — — — —	117		
<i>Ioan C. Băcilă</i> , Portretele lui Horia, Cloșca și Crișan — — — — —	15		
<i>Ion Băilă</i> , «Masa studenților» — — — — —	208		
<i>Maria Baiulescu</i> , Bolșevismul antichrist — — — — —	111		
<i>N. Bălănescu</i> , Unirea — — — — —	590		

	Pag.		Pag.
<i>Constanța Hodoș</i> , Amintiri despre Avram Iancu	572	<i>Dr. Augustin Tatar</i> , Filosofia românească	738
<i>E. P. Hossu-Longin</i> , Reflexiuni	214	<i>Gavril Todica</i> , Studiul naturii	125
<i>Avram Iancu</i> , Ioan Dragoș sau politica românească și ungurească	559	„ „ Zări din univers	417
„ „ Ultima mea voință (testament)	570	III. Teatru.	
<i>N. Iorga</i> , Un autor dramatic necunoscut	1	<i>Ilie Marin</i> , Călcăiul lui Achile (piesă în 3 acte, fragment)	145
„ „ Ceva nou despre Avram Iancu	563	IV. Cronici.	
<i>Victor Lazăr</i> , Școala	73	<u>CRONICA POLITICĂ.</u>	
„ „ Corpul didactic secundar din Transilvania	369	Hărți etnografice (de A. Banciu)	79
„ „ Moșii noștri și Ecolă o cronică școlară	423	Pseudo-Românii (de I. G.)	162
<i>Col. I. Manolescu</i> , Din comorile sufletești ale poporului	414	Ce cer Ungurii dela noi? (de I. G.)	163
<i>Ing. F. Neugebauer</i> , Viitorul tehnic economic al României (trad. de I. Georgescu)	IX	Pacifism (de I. Georgescu)	425
<i>Teodor Neș</i> , Concepția cosmică dela Thales până la Einstein	133	Incoronarea Suveranilor	742
<i>G. Opreșcu</i> , Nicolae Grigorescu	347	<u>CRONICA CULTURALĂ.</u>	
<i>Dr. Zenovie Păclișanu</i> , Contribuții la biografia lui Gheorghe Șincai (legăturile lui cu I. Bob)	295	Cultul lui Napoleon I în America (de I. Georgescu)	80
<i>Dr. Iuliu Pascu</i> , Principii generale de organizarea învățământului de industrie casnică	400	Anatole France și premiile (de I. G.)	164
<i>H. Petra-Petrescu</i> , Memoriile contelei Czernin	283	In chestia arhivelor (de Virgil Șotropa)	165
<i>Dr. G. Preda</i> , Mijloace pentru obținerea fericirii	264	Pentru lumină	166
<i>Florian Sonea</i> , Dușman nou în pomiculturală	129	Tricentenarul nașterii lui Molière (de Verax)	227
<i>Vasile Stoica</i> , România și rasele de substăpânirea ei	222	Pentru un învățământ religios mai intensiv	310
„ „ Un serviciu de informare al străinătății	318	Cultură risipită	310
„ „ Reforma agrară în România	711	Comemorarea lui Giuseppe Mazzini (de A. Contrea)	373
<i>Dr. V. Suciu</i> : Discurs de deschidere	693	Odinioară și acum (de Ax. Banciu)	373
<i>Virgil Șotropa</i> , Amintiri și impresii	585	Cărți românești pentru Seminarul romanic din Brno	416
		Congresul «Ligei Culturale»	427
		Jubileul maestrului G. Dima	428
		N. Oancea, Căntece populare românești	429
		Cursurile de vară la Vălenii de munte	429
		Abătele Zavoral de 60 de ani	601
		Serbările jubilară Petofi în Sighișoara	602
		Cuvântările rostite la înmormântarea lui A. Bârseanu. Discursul d-lui I. Lupaș	609

	Pag.		Pag.
Cuvântarea pâr. Dr. V. Macaveiu	673	<i>S. Pușcariu</i> , Cuvânt la al 2-lea	
„ d-lui Al. Lascarov-		congres al prof. univ. (rec. de	
Moldovanu — — — —	674	I. G.) — — — — —	233
Cuvântarea d-lui A. Clortea	675	<i>Biblioteca musicală</i> , Berlioz des-	
„ „ Dr. I. Bunea —	677	pre Beethoven — — — —	312
„ „ Dr. I. Blaga —	680	<i>Iacob Negruzzi</i> , Amintiri din «Ju-	
„ „ Col. I. Pațiția —	681	nimea» (rec. de I. G.) — —	375
„ „ I. Lapedatu —	682	<i>Tudor Răzeșu</i> , Șezători de seară	
„ „ I. Georgescu —	684	(ac.) — — — — —	376
Adrese de condoleanțe la moartea		<i>Al. Lupeanu</i> , Călăuza Blajului (ig.)	
lui A. Bârseanu — — — —	684	<i>A. Melin</i> , Fetița Orfană (ic.) —	431
Câțiva învățați și scriitori despre		<i>Leca Morariu</i> , Ce-a fost odată	
viitorul Europei — — — —	743	(rec. de I. Georgescu) — —	431

CRONICA ECONOMICĂ.

Mișcarea cooperativă la sate în	227	<i>Dr. A. Frâncu</i> , Pentru memoria	
vechiul regat — — — —		lui A. Iancu (ig.) — — — —	609
Serviciul militar al fetelor în Bul-		<i>Al. Ciura</i> , Povestire pe scurt a	
garia — — — — —	430	vieții lui A. Iancu (Verax) —	610
Al XIII-lea târg de mostre în Bu-		<i>Ioan Sandu</i> , Considerațiuni asu-	
dapesta — — — — —	607	pra problemei unificării (de I.	
		Georgescu) — — — — —	611

CRONICA TEATRALĂ.

Opera română (de I. Băilă) —	603	<i>Ion Gorun</i> , Lume necăjită (ig.)	
Teatrele de dramă și comedie		<i>Ada umbră</i> , Sub plopi (rec. de	
(de I. Băilă) — — — — —	604	Verax) — — — — —	689
O exrocă — — — — —	607	<i>M. Theodorian-Carada</i> , Eugeniu	
		Carada (rec. de Verax) — —	744
		<i>S. Mehedinți</i> , Explicarea evan-	
		gheliilor (rec. de Vox) — —	746
		<i>I. L. Caragiale</i> , Versuri, (rec. de	
		Verax) — — — — —	747

LA ALȚII ȘI LA NOI.

Alianța franceză (de I. Geor-			
gescu) — — — — —	608		

Cărți românești.

<i>V. I. Bârbat</i> , Imperialismul ame-			
rican (rec. de Al. P. Arbore)	82		
<i>Dacoromania</i> (rec. de C. Lacea)	90		
<i>G. B. Duică</i> , Titu Liviu Maio-			
rescu (rec. de Al. P. Arbore)	167		
<i>Al. Lapedatu</i> , Nouă împrejurări			
de desvolt. al ist. naț. (de I. G.)	229		
<i>Calendarul anului 1922</i> , (rec. de			
Al. P. Arbore) — — — — —	230		
<i>S. Mehedinți</i> , Ce trebuie să cu-			
gete un Român despre țara și			
nația sa (de I. G.) — — — —	233		

Reviste românești.

«Convorbiri Literare»	93, 169,	435
«Ramuri»		93
«Cugetul românesc»	169,	314
«Albina»		169
«Analele Dobrogei»		170
«Revista Moldovei»		170
«Gândirea»	171,	433
«Lumea Copiilor»	171,	376
«Adevărul literar și artistic»	234, 376,	
	[433, 613	
«Revista științifică V. Adamachi»		313
«Arhiva pentru știința și reforma		
socială»		313
«Viața Românească»		433
«Lamura»		433

	Pag.		Pag.
«Năzuința»	433	Cu prilejul căsătoriei A. S. R.	
«Sburătorul literar»	433	Principesa Mărioara	438
«Ilustrația»	434	La consacrarea P. S. Sale Epis-	
«Arhivele Olteniei»	434	copului Dr. Al. Nicolescu	438
«Arhiva»	434	Dna și dl H. Focillon	438
«Revista Teologică»	434	Concurs la premiul Scotus Viator	439
«Cultura Creștină»	434	Pentru serbătorirea lui Avram	
«Buletinul inst. economic romă-		lanču	616
nesc»	434	Mulțămită publică (Văd. C. A.	
«Lumea universitară»	435	Bârseanu și Comitetul «Asoc.»	692
«Roma»	611	Adunarea generală a «Asocia-	
«Flacăra»	612	țiunii»	747
		Circulara Nr. 1675—1922	751

Cărți străine.

<i>Coriolan Petran</i> , Inhaltsproblem und Kunstgeschichte	91
<i>Calendare ungurești pe 1922</i>	171
<i>Cap. Carlo Căterni</i> , Come si viaggia in Africa	235
«Faust» (in trad I. Gorun)	477
<i>René Doumic</i> , La défense de l'esprit français	435
<i>Giovanni Papini</i> , La storia di Cristo	615

Reviste străine.

Pentru iubire de oameni «Les Annales»	94
«Napkelet»	173
«Epoca» (Italia)	315
«Jahresbericht des Instituts für rum. Sprache»	379
«Redeeming Bessarabia»	436
«Revue de l'Alliance française»	437
«Gregorianum»	437
«Action sociale de la Femme»	437

V. Dela «Asociațiune».

Raportul secției med. (Dr. Preda)	95
Lista căștigurilor	98, 177, 242
Scrisoare către membrii secțiilor științifice-literare	173
Serata etnografică a «Asociației»	176
Circular către toate despărțămintele «Asociației»	236, 382
Despărț. «Asociației»	237, 439, 750
Convocarea secțiilor	438

VI. Ilustrațiuni.

Horia (fig. 1)	20
„ (fig. 2)	23
„ (fig. 3)	26
Cloșca (fig. 4)	33
„ (fig. 5)	34
„ (fig. 6)	35
„ (fig. 7)	38
„ (fig. 8)	39
Crîșan (fig. 9)	42
„ (fig. 10)	43
Horia și Cloșca (fig. 11)	45
„ „ „ (fig. 12)	51
Prinderea lui Horia, Cloșca și Crîșan (fig. 13)	53
Prinderea lui Horia și Cloșca (fig. 14)	55
Horia și Cloșca în temnița din Alba-Iulia (fig. 15)	57
Horia, Cloșca și Crîșan (fig. 16)	59
Horia și Cloșca (fig. 17)	61
Visarion Roman	191
Edificiul «Albinei»	197
Partenie Cosma	201
Avram lanču	557
Avram lanču în 1848	563
„ „ „ 1852	577
„ „ „ (desemn de l. Costande)	585
Avram lanču în 1868	592
„ „ „ 1870	597
† Andreiu Bârseanu	621
Andreiu Bârseanu pe catafalc	625
† Dr. Ilarion Pușcariu	637
Bibliografie	96, 176, 239, 315, 386, 443, 618, 690, 754
Errata	17, 387, 443
Anunțuri etc.	